Univerzita Palackého v Olomouci

Filozofická fakulta

Katedra politologie a evropských studií

Ondřej Hradil

Český stranický přístup k environmentální politice mezi lety 2013 a 2021

Bakalářská práce

Vedoucí práce: Mgr. Ondřej Doležel

Olomouc 2022

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracoval samostatně na základě uvedených pramenů a literatury.

V Olomouci dne 29. 4. 2022 ……

Ondřej Hradil

Na tomto místě bych rád poděkoval vedoucímu práce Mgr. Ondřeji Doleželovi za odborné vedení, za vstřícnost a za cenné připomínky a rady, které napomohly vypracování této bakalářské práce.

Obsah

ÚVOD **6**
1 Euroskepticismus **11**
1.1 Typologie Paula Taggarta a Alekse Szczerbiaka 12
1.2 Typologie Petra Kopeckého a Case Muddeho 13
1.3 Typologie Christophera Flooda 15
1.4 Typologie Nicoly Contiho 16
2 Environmentální politika EU **17**
2.1 Historie environmentální politiky EU 17
2.2 Bližší specifikace environmentální politiky EU 20
2.2.1 Obecné zásady environmentální politiky EU 20
2.2.2 Základní právní rámec environmentální politiky EU 20
2.3 Aktéři environmentální politiky 21
2.4 Český přístup k environmentální politice EU 24
3 Zelená dohoda pro Evropu **27**
3.1 Cesta k Zelené dohodě pro Evropu 27
3.2 Principy, cíle a priority Zelené dohody pro Evropu 29
4 Český stranický přístup k environmentální politice **34**
4.1 Volební období 2013 až 2017 34
4.1.1 Analýza volebních programů se zaměřením na environmentální problematiku 36
4.2 Volební období 2017 až 2021 39
4.2.1 Analýza volebních programů se zaměřením na environmentální problematiku 40
4.3 Volby do PS 2021 44
4.3.1 Analýza volebních programů se zaměřením na environmentální problematiku 46
ZÁVĚR **50**
SEZNAM PRAMENŮ A LITERATURY **55**
Prameny 55
Literatura 60
SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK **66**

ABSTRAKT **69**
ABSTRACT **70**

ÚVOD

Termíny klimatická změna a globální oteplování v dnešní době oprávněně rezonují společností, a to nejen v České republice (dále také Česko či ČR) a Evropské unii (Unii, EU), ale na celém světě. Efekty změn klimatu se ukazují po celém světě v podobě přírodních katastrof variujících od obrovského sucha a mohutných požárů přes orkány, hurikány a tornáda, záplavy a vlny tsunami až k tání ledovců, zvyšování hladiny moří a markantní úbytek živočišných druhů.

Tyto skutečnosti byly diskutovány na Konferenci OSN o změně klimatu v Paříži v roce 2015 (COP21) a jsou pak reflektovány v celosvětové tzv. Pařížské dohodě. Ta byla přijata 196 zeměmi 12. prosince 2015 a vstoupila v platnost 4. listopadu 2016. Za cíl si klade omezit globální oteplování na méně než 2 °C v porovnání s předindustriální érou. Mezinárodní panel pro změnu klimatu vydal v roce 2019 zvláštní zprávu, která pojednávala o dopadech zvýšení teploty o 1,5 °C oproti předindustriální úrovni a upozorňovala, že předchozí cíl dvou stupňů je nedostatečný. Klimatické změny byly v době psaní zprávy již hmatatelné a popisované ve více než 6000 publikovaných vědeckých článcích. (Intergovernmental Panel on Climate Change, 2019) Za zmínku stojí také občanské iniciativy, především Fridays for Future ekologické aktivistky Grety Thunberg, který šířil povědomí o klimatické krizi. G. Thunberg dokonce v březnu 2020 vystoupila v Evropském parlamentu (dále jen EP).

Udržitelnější způsob života a boj s klimatickými změnami se proto dostal do volebních programů většiny kandidujících skupin do EP [s výjimkou Identity a demokracie (ID)], a promítl se do výsledků voleb 2019. Po dlouhých letech ztratily centristické konzervativní strany svou nadpoloviční většinu, bylo tedy jasné, že aby nová Evropská komise (dále jen Komise či EK) byla Parlamentem schválena, musí získat podporu menších, ale přesto významných frakcí. Kandidáti do čela Komise museli být kompromisním řešením pro většinu Parlamentu a nutně prozelení.

Do čela EK byla navržena Ursula von der Leyen, německá ministryně obrany, jejíž nominace v červnu 2019 těsně prošla Parlamentem a stala se první ženskou předsedkyní Komise v historii. V listopadu 2019 nový EP jako první multilaterální blok odhlasoval vyhlášení klimatické nouze. V praxi to znamená, že každý zamýšlený legislativní a rozpočtový návrh Komise musí být plně v souladu s cílem omezit globální oteplování na

méně než 1,5 °C. (Florence School of Regulation, 2019) Hlavní prioritou nové Komise se proto stala Zelená dohoda pro Evropu (European Green Deal, EGD) a závazek stát se prvním klimaticky neutrálním kontinentem na světě do roku 2050. S tímto cílem jde ruku v ruce zpřísňování v environmentální politice a nařízeních Evropské unie, nutné změny v legislativách členských zemí a značné finanční náklady.

Environmentální politika byla z pohledu České republiky historicky značně problematická, a to kvůli struktuře ekonomiky, velké koncentraci těžkého průmyslu, který měl neblahý vliv na kvalitu ovzduší, a absenci státního orgánu na kontrolu dodržování legislativy týkající se životního prostředí, který jako Ministerstvo životního prostředí (MŽP) vzniká až v lednu 1990. Přístupová jednání, která začala v březnu 1998, s sebou přinesla povinnost harmonizace legislativy kandidátské země s unijní legislativou, a to i v oblasti životního prostředí. Směřování a existující unijní legislativa byly z krátko a střednědobého hlediska neslučitelné s tehdejším stavem českého právního rámce, byla proto v této oblasti vyjednána přechodná období.

V letech po vstupu do Evropské unie Česká republika balancovala mezi snahou o zlepšování životního prostředí a hospodářským růstem, jelikož se české firmy obávaly dopadu evropských environmentálních předpisů na konkurenceschopnost českých firem. Česko v přepočtu na obyvatele bylo k roku 2009 stále jedním z největších znečišťovatelů EU. (Marek & Baum, 2010, s. 117) A v době psaní této práce situace není odlišná, Česko stále patří v emisích oxidu uhličitého mezi tři největší znečišťovatele v členských státech Evropské unie. (Kropáček, 2022) Situace se v posledních letech stává vážnější a svět se dostává z hlediska životního prostředí do bodu, odkud dle akademiků již nemusí být návratu. Mnohé současné politické strany a hnutí proto přesunuly environmentální politiku mezi své hlavní priority, jiné tuto problematiku do takové míry nereflektují.

Tato práce si proto klade za cíl analyzovat a klasifikovat stranické postoje k environmentální politice EU a zkoumat jejich konzistentnost, či proměny následně i ve spojitosti se Zelenou dohodou pro Evropu. Práce zkoumá postoje stran a hnutí, které figurovaly v Poslanecké sněmovně ve volebním období 2013 až 2017, 2017 až 2021, volebními programy pro volby z října 2021 a programovým prohlášením vlády SPOLU (ODS, TOP 09 a KDU-ČSL) a Pirátů a Starostů (PirSTAN).

Práce se zabývá jmenovitě Českou stranou sociálně demokratickou (ČSSD), ANO 2011 (ANO), Komunistickou stranou Čech a Moravy (KSČM), TOP 09, Občanskou

demokratickou stranou (ODS), Úsvitem přímé demokracie Tomia Okamury (Úsvit) a Křesťanskou a demokratickou unií – Československou stranou lidovou (KDU-ČSL) ve volebním období 2013 až 2017. Pro volební období 2017 až 2021 se autor zaměřuje na ANO, ODS, Českou pirátskou stranou (Piráti), Svobodou a přímou demokracií (SPD), KSČM, ČSSD, KDU-ČSL, TOP 09 a Starosty a nezávislé (STAN). Volební programy stran do říjnových voleb 2021 jsou analyzovány pro strany a koalice, které se po sečtení hlasů dostaly do Poslanecké sněmovny (PS), tedy SPOLU, ANO, koalici Pirátů a Starostů a SPD. Z důvodu jejich zastoupení v PS v letech 2013-2021 budou zohledněna i stanoviska ČSSD a KSČM.

Tyto tři časové úseky byly zvoleny proto, že v prvním zvoleném období 2013-2017 se environmentální politika a změny klimatu stávaly stále důležitějším společenským a bezpečnostním tématem, což podtrhuje zejména výše zmíněné konání Pařížské konference. Během druhého období 2017-2021 byla tato problematika nadále akcentována, načež byl projednáván, přijat a vydán EGD. Jedním z důležitých předvolebních témat byla v roce 2021 právě Zelená dohoda a environmentální politika, proto jsou zkoumány volební programy úspěšně kandidujících stran a programové prohlášení nové vlády. Pro kontinuitu zkoumání jsou pro volby 2021 analyzovány i programy ČSSD a KSČM, přestože 5% skrutinium nepřekonaly.

Autor si stanovuje následující výzkumné otázky. *Jakým způsobem se zkoumané strany profilovaly vůči environmentální politice EU? Do jaké míry se vůči ní zkoumané strany vymezovaly negativně? Do jaké míry zůstaly postoje stran ve zkoumaném období konzistentní? A jak velkou roli hrál European Green Deal při formování negativního postoje strany, pokud jej zaujala?*

Téma environmentální politiky EU je zpracováno poměrně podrobně, a to jak v monografiích, editovaných publikacích i odborných časopisech. Tato díla se nicméně zaměřují především na historické aspekty politiky životního prostředí a vztah EU a ČR, problematika EGD natolik kvalitně, podrobně a komplexně zpracována není. Autor se často setkával s vytrháváním jejích jednotlivých částí z kontextu a jejich následnou kritikou. Politické strany, média, široká veřejnost i někteří akademici navíc staví do kontrastu environmentální a hospodářské cíle bez ohledu na alarmující stav životního prostředí a stav klimatické krize, dochází proto k bagatelizaci environmentální problematiky a k jejímu rozmělňování, a to i z důvodu bezprecedentního zrychlení šíření informací prostřednictvím internetu a sociálních médií. Kvalitní akademické práce také

musí procházet recenzním řízením a oponenturou, jejich výsledky proto přicházejí se zpožděním, což je v dnešní rychlé době a kritickém stavu životního prostředí velmi problematické.

Autor v teoretické části práce vycházel z typologií euroskepticismu, jež autoři, jako je P. Taggart, A. Szczerbiak, P. Kopecký, C. Mudde, Ch. Flood, N. Conti a další rozebírají velice podrobně a vzájemně své koncepty kritizují, upravují a rozšiřují. Většina těchto prací je nicméně staršího data. Jejich závěry jsou stále využitelné, nejsou nicméně natolik schopné držet krok s digitální revolucí, šířením populismu a rychlými, náhlými a mnohdy radikálními změnami názorů, ke kterým v současné politice dochází.

Velice cenným zdrojem informací v oblasti environmentální politiky byla pro autora publikace Environmental Policy in the EU, která velice přehledně mapuje vývoj a aktéry politiky životního prostředí. Český přístup k environmentální politice, zejména v předvstupním období, popisuje monografie Česká republika a Evropská unie, která analytickým způsobem sleduje empirické ukazatele kvality životního prostředí a problematickou historii vztahu ČR a EU v environmentální oblasti.

Autor dále vycházel z oficiálních dokumentů a článků vydávaných institucemi EU, které poskytovaly důležité informace, vytknout jde nicméně nepřehlednost některých internetových stránek. Velice cenné pro vypracování analytické části byly šetření Eurobarometru, které poskytovaly jedinečný náhled do veřejného mínění občanů. Značně problematickým byl však fakt, že jednotlivé otázky se v průběhu let měnily, kategorie pro analýzu byly v historii několikrát slučovány a znovu oddělovány, což způsobovalo mírné problémy s interpretací.

Zvolenou metodou výzkumu je vícepřípadová studie (multiple-case study). Metoda byla vybrána proto, že tato práce studuje více fenoménů, mezi kterými hledá podobnosti a odlišnosti. (Baxter & Jack, 2008, s. 550) Autor pomocí vícepřípadové studie může analyzovat data v každém z případů a vzájemně mezi zvolenými případy. (Yin, 2009, s. 87) Jednotkou případové studie je případ, kterým se rozumí předmět zkoumání ve studii, může se jednat o entitu, jako je osoba, organizace, instituce, komunita, či i politický program, postup nebo proces. Případy pak mohou být děleny ještě na menší podjednotky pro větší přehlednost a přesnost výzkumu. (Yin, 2018) Případová studie je pak detailní analýzou případu, která si za cíl klade poskytnout jeho hluboké porozumění. Musí zohlednit kontext fenoménu, a to sociální, politický i historický, a poskytnout komplexní

obrázek s co největším množstvím proměnných. (Kořan, 2008, s. 33) Zároveň je i důležité, aby jednotlivé výzkumné otázky byly propojené, zvolené téma rozvíjely z různých aspektů a přispívaly k jeho kvalitnímu poznání. (Mareš, 2015, s. 127) V této práci jsou zkoumány politické strany a jejich postoje, názory a programová prohlášení v různých volebních obdobích. Autor dále výzkum zasazuje do teoretického rámce euroskepticismu a zkoumá, jak se strany vůči environmentální politice vymezují, nakolik jsou k ní kritické, zda jejich postoje zůstávají konzistentní a jak velkou roli na formování postoje strany hrál EGD.

Práce je dělena na dva hlavní oddíly, a to na teoretický a analytický. V první, teoretické kapitole autor představuje hlavní teoretický přístup, kterým je euroskepticismu, pomocí kterého kategorizuje postoje k environmentální politice EU. Rozebírá zde především odbornou literaturu autorů, kteří se euroskepticismem zabývají, konkrétně P. Taggarta a A. Szczerbiaka, P. Kopeckého a C. Muddeho, Ch. Flooda a N. Contiho, které lze považovat za nejvýznamnější teoretiky. Jelikož se práce zabývá stranickým přístupen k euroskepticismu a environmentální politice EU, autor jako teoretický rámec využívá především výzkum N. Contiho, který svou typologii vystavil na národní rovině stranické soutěže. Jeho výstupy jsou proto pro účely této bakalářské práce nejvhodnější.

Analytická část je dělena na tři dílčí kapitoly. V pořadí druhá kapitola se zabývá obecnými zásadami, základním právním rámcem, aktéry a českým přístupem k environmentální politice EU. Třetí kapitola se zaměřuje na cestu k Zelené dohodě pro Evropu, jejími principy, cíli a prioritami. Čtvrtá kapitola studuje postoje českých parlamentních stran a jejich proměny či konzistentnost vůči environmentální politice ve zkoumaném období.

1 Euroskepticismus

Euroskepticismus je relativně nový pojem, který se v počátcích evropské integrace neobjevoval, odpůrci byli v té době nazývání nacionalisty, „anti-marketéry“ či komunisty a gaullisty. (Leconte, 2010, s. 3) V oxfordském slovníku je slovo euroskeptik definováno jako „Osoba, zejména politik, která má pochybnosti nebo výhrady vůči předpokládaným přínosům prohlubující se spolupráce mezi členskými státy Evropské unie (a dříve Evropského hospodářského společenství); odpůrce větší politické nebo hospodářské integrace v Evropě.“ První výskyt použití tohoto slova jako podstatného jména je datováno 27. června 1978 v časopisu Guardian, jako adjektiva dokonce již 12. června 1971 v časopisu Spectator. (Oxford English Dictionary, 2022) V akademické literatuře se pak za první výskyt slova považuje zmínka v novinách The Times z června 1986, respektive listopadu 1985. (Harmsen & Spiering, 2004, s. 15)

K šíření kritického postoje k evropské integraci dochází primárně od přijetí Maastrichtské smlouvy v roce 1992[1]. Tento dokument významně měnil podobu Evropských společenství, která se do té doby profilovala primárně v oblasti ekonomické, k novému směru, kterým byla politická integrace. V roce 1979 navíc proběhly první přímé volby do EP, stranická politika se tedy nadále utvářela na unijní úrovni. Díky přímým volbám bylo možné, aby se do Parlamentu dostaly i strany, které byly vůči integraci kritické. (Hynčica, Maškarinec & Novotný, 2016, s. 22-23)

S nárůstem politického významu euroskepticismu se ve vědecké literatuře objevily četné snahy o definici, hlubší porozumění a přesnější rozlišení a vymezení tohoto fenoménu. (Harmsen & Spiering, 2004, s. 18) Jednou z prvních systematičtějších snah byl článek Paula Taggarta z roku 1998, v němž definuje, že „euroskepticismus vyjadřuje myšlenku podmíněné či kvalifikované opozice, stejně jako zahrnuje přímý a bezvýhradný odpor k procesu evropské integrace.“ (Taggart, 1998, s. 366) Na tuto práci poté navázal P. Taggart s Aleksem Szczerbiakem s článkem, ve kterém dělí euroskepticismus na „tvrdý“, který značí zásadní odpor k EU a evropské integraci a „měkký“, který lze chápat jako situaci, kdy zásadní souhlas se členstvím neexistuje, ale objevují se obavy či kritika politik EU, označované jako kvalifikovaná opozice. (Taggart & Szczerbiak, 2002, s. 7)

[1] Maastrichtská smlouva (Smlouva o Evropské unii) byla podepsána v Maastrichtu 7. února 1992 a vstoupila v platnost 1. listopadu 1993.

Nicolo Conti a Luca Verzichelli navazují na typologii P. Taggarta a A. Szczerbiaka v tom, že také dělí euroskepticismus na tvrdý a měkký, pracují však na celé ose europeanismus-euroskepticismus. (Hynčica, Maškarinec & Novotný, 2016, s. 34) Petr Kopecký a Cas Mudde vytvořili rozdílnou kategorizaci, ve které rozlišují specifickou podporu Evropské unii a difúzní podporu evropské integrace jako takové. (Kopecký & Mudde, 2002, s. 300) Chris Flood ve své práci rozvinul kategorizaci P. Kopeckého a C. Muddeho a strany dělí dle pozice vůči Evropské unii. (Hynčica, Maškarinec & Novotný, 2016, s. 36) Za zmínku stojí také typologie Sørena Riishøje, která pracuje s obsahovým původem spíše než s mírou euroskepticismu. (Kaniok, 2006, s. 20) V akademickém diskurzu nicméně panuje obsahová nejednotnost vnímání euroskepticismu a stranického euroskepticismu a neexistuje ucelená a obecně přijímaná definice.

1.1 Typologie Paula Taggarta a Alekse Szczerbiaka

Průkopníkem v oblasti konceptualizace euroskepticismu byl P. Taggart, který se o ni pokusil ve své práci z roku 1998, ve které vytvořil komparativní analýzu euroskepticismu v 15 členských státech EU a v Norsku. Politické strany v ní rozdělil do čtyř skupin dle míry intenzity jejich euroskepticismu. První skupinou jsou „monotematické euroskeptické strany“ (Single issue Eurosceptical parties), jejichž smyslem existence je odpor k EU a existují pouze proto, aby vyjadřovaly euroskepticismus a mobilizovaly voliče v evropské otázce. Druhou skupinou jsou „euroskeptické protestní strany“ (Protest based parties with Euroscepticism), které zaujaly protiunijní postoj jako doplněk svého obecného odporu k fungování politických systémů. Typicky se jedná o strany, které stojí mimo zavedenou skupinu (obvykle vládních) stran. Třetí skupinu P. Taggart označuje jako „etablované strany s euroskeptickými postoji“ (Established parties with Eurosceptical position) a jedná se o zavedenou stranu, která zaujme euroskeptický postoj. Poslední skupinu tvoří „euroskeptické frakce“ (Eurosceptical fractions) uvnitř politických stran. Jedná se o stav, kdy významná frakce stávající strany vyjadřuje nesouhlas, zatímco strana jako celek vyjadřuje podporu evropské integraci. (Taggart, 1998, s. 368-369)

V pozdější komparativní práci P. Taggart s A. Szczerbiakem rozšířili rozsah analýzy o nové demokracie střední a východní Evropy. (Harmsen & Spiering, 2004, s. 18) Ústřední linií jejich díla je rozčlenění euroskepticismu na „tvrdý“ (principled) a „měkký“

(qualified). První typ je fundamentální opozicí vůči EU, jehož zastánci kategoricky odmítají evropskou integraci a Unii v celkové podobě, její činy, politiky, společnou měnu i směřování, a považují členství v EU za škodlivé. Naopak zastánci měkkého euroskepticismu nejsou proti integraci jako celku a nepožadují vystoupení z EU, ale předkládají spíše námitky proti jejímu současnému fungování. (Hynčica, Maškarinec & Novotný, 2016, s. 29)

Především definice měkkého euroskepticismu byla poměrně vágní, což kritizovali například P. Kopecký a C. Mudde a poukazovali na to, že kvůli šíři této definice je možno každý nesouhlas s jakoukoli politikou EU považovat za projev euroskepticismu. (Kopecký & Mudde, 2002, s. 300) P. Taggart a A. Szczerbiak v reakci na četnou kritiku přistoupili k určité redefinici jejich původního konceptu. Uznali, že dle původní definice mohly být za měkce euroskeptické nazvány i prointegrační strany, odlišena musí být také stanoviska stran ve specifických situacích, jako jsou například referenda, ve kterých se mohou strany zachovat oportunisticky, a že kritika několika málo politik EU neznamená hned euroskeptický postoj. (Hynčica, Maškarinec & Novotný, 2016, s. 33)

Přicházejí proto s novou, aktualizovanou definicí tvrdého a měkkého euroskepticismu. Tvrdý euroskepticismus se projevuje zásadním odporem vůči EU a evropské integraci, a proto se může projevovat ve stranách, které se domnívají, že by jejich země měly z členství vystoupit, nebo jejichž politika vůči EU je rovna odporu vůči celému projektu evropské integrace v jeho současném pojetí. Měkký euroskepticismus se naopak projevuje tam, kde neexistuje zásadní nesouhlas s evropskou integrací a členstvím v EU, ale kde obavy v jedné (či několika) politických oblastech vedou k vyjádření kvalifikovaného nesouhlasu s EU nebo kde existuje pocit, že národní zájem je v současné době v rozporu s trajektorií EU. (Taggart & Szczerbiak, 2008, s. 7-8)

1.2 Typologie Petra Kopeckého a Case Muddeho

Autoři vycházejí z kritiky původní teorie měkkého euroskepticismu P. Taggarta a A. Szczerbiaka, které vyčítali vágnost a terminologickou nepřesnost, jelikož dle této definice lze považovat jakoukoli podobu nesouhlasu, byť jen s jedinou politikou, za projev měkkého euroskepticismu. Stavěli se rovněž proti rozdělením euroskepticismu na měkký a tvrdý, který nepovažovali za funkční a vypovídající i skutečném rozměru euroskepticismu dané strany. (Hynčica, Maškarinec & Novotný, 2016, s. 30)

Přichází s alternativní kategorizací, ve které rozlišují mezi specifickou podporou EU na jedné straně a rozptýlenou podporou evropské integrace na straně druhé. Vzhledem k evropské integraci definují kategorii *eurofilů*, kteří věří v klíčové myšlenky evropské integrace, které jsou základem EU, jako je institucionalizovaná spolupráce na základě sdílené suverenity a integrované liberální tržní hospodářství, a *eurofóbů,* kteří nepodporují či se staví proti obecným myšlenkám evropské integrace, a to proto, že můžou být nacionalisty, socialisty či izolacionisty, nebo proto, že jim myšlenka integrace vzhledem k rozmanitosti a neslučitelnosti mezi evropskými státy přijde pošetilá. (Kopecký & Mudde, 2002, s. 300-301)

V případě druhé dimenze podpory Evropské unie představují dva vzájemně opačné případy, a to EU-optimisty a EU-pesimisty. EU-optimisté věří v Unii takovou, jaká je a jak se vyvíjí, protože jsou buď spokojeni s jejím fungováním, nebo jsou optimističtí ohledně směru jejího vývoje[2]. Naproti tomu EU-pesimisté nepodporují EU v její současné podobě, nebo jsou pesimističtí ohledně směru jejího vývoje. To nicméně neznamená, že všichni EU-pesimisté mají námitky proti členství v EU, někteří pouze považují podobu současné EU jako odkloněnou od jejich interpretace evropské integrace. Jelikož ale myšlenku integrace podporují, doufají ve změnu současného stavu EU, který by lépe reflektoval jejich vizi. (Kopecký & Mudde, 2002, s. 302)

Při protnutí těchto dvou dimenzí vzniká matice dva na dva možných stranických postojů k evropské integraci, která je strukturovaná podle osy pesimisté/optimisté a eurofobové/eurofilové, a vystupují čtyři ideální kategorie postojů stran k Evropě, které jsou z důvodu lepší přehlednosti znázorněny v Tabulce 1. První kategorií jsou *euroentuziasté*, kteří podporují obecné myšlenky evropské integrace a věří, že EU je či se stane institucionalizací těchto myšlenek. *Euroskeptici* podporují obecné myšlenky evropské integrace, jsou ale pesimističtí ohledně současného a/nebo budoucího odrazu těchto myšlenek v EU. *Europragmatici* nepodporují obecné myšlenky evropské integrace, přesto ale EU podporují, a to z pragmatických či utilitárních úvah kvůli výhodnosti pro svou zemi. Poslední kategorií jsou *euroodmítačí*, kteří stojí proti myšlenkám evropské integrace stejně jako proti EU jako takové. (Kopecký & Mudde, 2002, s. 302-303)

[2] P. Kopecký a C. Mudde zdůrazňují, že kritický postoj k určité politice EU sám o sobě nediskvalifikuje stranu z pozice EU-optimisty. Jakmile strana celkově akceptuje současnou podobu EU, je do kategorie EU-optimisty zařazena. (Kopecký & Mudde, 2002, s. 302)

Tabulka 1: Typologie P. Kopeckého a C. Mudda

		Podpora evropské integrace	
		Eurofilové	*Eurofóbové*
Podpora Evropské unie	*EU-optimisté*	*Euroentuziasté* Podporují evropskou integraci Podporují současnou trajektorii EU	*Europragmatici* Odmítají evropskou integraci Podporují současnou trajektorii EU
	EU-pesimisté	*Euroskeptici* Podporují evropskou integraci Odmítají současnou trajektorii EU	*Euroodmítači* Odmítají evropskou integraci Odmítají současnou trajektorii EU

(Hynčica, Maškarinec & Novotný, 2016, s. 31)

1.3 Typologie Christophera Flooda

Christopher Flood dělí euroskeptické strany podle jejich pozice vůči EU, přičemž nezohledňuje způsob, jakým daných pozic dosáhly. Jeho práce se tedy dá považovat za podrobnější zpracování typologie P. Kopeckého a C. Mudda. (Hynčica, Maškarinec & Novotný, 2016, s. 36) Jím představená kategorizace má šest stupňů a nezahrnuje pouze negativní euroskeptické vymezení, ale i druhý konec spektra, který zahrnuje i různé stupně podpory evropské integrace.

Toto kontinuum se pohybuje od *odmítačů* na jednom konci, kteří nesouhlasí s členstvím v EU, s účastí v některé konkrétní instituci či politice EU, až po *maximalisty*, kteří jsou pro výrazné pozitivní prosazování další integrace jako celkového projektu, či jeho konkrétního aspektu. Mezi nimi se nacházejí čtyři střední pozice. Jedná se o *reformisty*, kteří schvalují pokrok v integraci s podmínkou odstranění nedostatků v již integrovaných oblastech. Dále *gradualisty*, kteří akceptují určitý pokrok v integraci, ale jen pokud je pomalý a postupný. *Minimalisté* akceptují status quo, nicméně chtějí co nejvíce omezit další integraci. A nakonec *revizionisté,* kteří usilují o návrat k situaci, která existovala před určitou smluvní reformou. (Flood & Soborski, 2018, s. 41; Harmsen & Spiering, 2004, s. 20)

1.4 Typologie Nicoly Contiho

Tato typologie u definice euroskeptických postojů pracuje s pojetím tvrdého a měkkého euroskepticismu P. Taggarta a A. Szczerbiaka, které přebírá, a přidává tři další komplexní kategorie tak, aby pokryly širokou škálu postojů stran k evropské integraci. (Conti, 2003, s. 7) Petr Kaniok ve své disertační práci podotýká, že typologie N. Contiho pracuje s národní rovinou stranické soutěže a pro tyto účely byla také vytvořena, nicméně z hlediska euroskepticismu jsou zajímavé pouze dvě z nově představených kategorií. (Kaniok, 2006, s. 44) Autor ovšem také pracuje se stranickým euroskepticismem a jeho projevy na národní úrovni, proto využívá k analýze svých závěrů právě tuto typologii. N. Contim popsané kategorie a s ním spojené jevy lze pozorovat i v analytické části této bakalářské práce.

Ve své typologii N. Conti představuje celkem pět kategorií, které se pohybují od krajně negativního pólu tvrdého euroskepticismu až po krajně pozitivní pól identitárního europeanismu. *Tvrdý euroskepticismus* je nejnegativnějším postojem strany k evropské integraci. Strana zpochybňuje samotnou podstatu EU, aniž by chtěla překonat její problémy, odmítá celý proces integrace a chce z Unie vystoupit. Naopak *měkký euroskepticismus* nezpochybňuje legitimitu celého procesu evropské integrace a nevystupuje proti jejím základním principům, pouze se negativně vymezuje vůči určitým institucím či politikám a prezentuje řadu kritických připomínek k jednotlivým problémům a navrhuje pragmatické, neradikální reformy. (Conti, 2003, s. 7-8)

Střední pozicí jeho kategorizace je *zdánlivě neutrální postoj*, který definuje jako nedostatek jasného vymezení k evropské integraci. Může jít o dočasný stav na cestě od minulých postojů k novým, dočasný postoj nedávno vzniklé strany na cestě k formování jejích preferencí, či se může jednat o dlouhodobou pozici strany, pro kterou je problematické utvářet své preference ohledně EU z důvodu vnitřního napětí či vnějších omezení. V pozitivní části spektra se dále nachází *funkční europeanismus*. Takové strany podporují evropskou integraci kvůli službě domácím zájmům či stranickému zájmu odlišnému od integrace. Evropská integrace má být prohlubována, jen pokud poslouží těmto konkrétním cílům, a je dobrá jen do míry, do které tyto cíle naplňuje. Poslední pozicí je *identitární europeanismus*, u kterého lze sledovat principiální podporu evropské integrace. Strany vyzdvihují pozitivní funkce evropské integrace a jejich cílem je prohloubení samotné integrace i za cenu určitých nákladů. (Conti, 2003, s. 8-9)

2 Environmentální politika EU

Environmentální politika je z formálního hlediska nejmladší z aktivit ES, potažmo EU. V primárním právu se poprvé objevuje až v roce 1987 s přijetím Jednotného evropského aktu (JEA), problematikou životního prostředí se ES nicméně zabývala již předtím, jelikož dle článku 235 Smlouvy o EHS bylo možné zahájit jakékoli nové aktivity nad smluvní rámec při jednomyslném souhlasu Rady. (The Treaty of Rome, 1957, s. 78) V oblasti politiky životního prostředí se významně projevují rozdílné postoje členských států, země lze rozdělit na zelené „tahouny" (leaders) a „loudaly" (laggards). Projevuje se dynamika tlaku a tahu, přičemž zelené státy tlačí agendu vpřed, zatímco opatrnější země jsou taženy k přijetí legislativních aktů. (Lenschow, 2005, s. 313-314)

Následující kapitola se zabývá environmentální politikou z obecného hlediska. Představuje historii vzniku a důležité milníky jejího vzniku, vývoje a začleňování do práva Evropské unie a členských zemí, dále také její základní cíle, priority a využívané nástroje. Dále je v této části nastíněn český přístup k environmentální politice, a to především ve zkoumaném období 2013 až 2021.

2.1 Historie environmentální politiky EU

V době založení v roce 1957 tehdejší Evropské hospodářské společenství (EHS) nemělo žádnou environmentální politiku, environmentální byrokracii ani environmentální zákony, jelikož se z počátku jednalo pouze o mezivládní dohodu mezi šesti podobně smýšlejícími státy, jejímž cílem byla ekonomická prosperita a zlepšení poválečných vztahů. (Jordan, 2005, s. 1) Za počátek samostatné politiky EU v oblasti životního prostředí lze považovat Pařížský summit v říjnu 1972, na němž bylo přijato společné prohlášení o politice životního prostředí a spotřebitelské politice. Tento dokument pověřoval EK k vypracování prvního akčního programu (AP), který byl přijat v červenci 1973 jako reakce na stále citelnější ekologické škody. Vlády členských států poprvé udělily EU mandát v oblasti životního prostředí. (Knill, Leifferink, 2021, s. 13) Akční programy pro životní prostředí měly soudržným způsobem usměrňovat budoucí environmentální legislativu a politiky stanovením cílů pro řešení vertikálních a odvětvových ekologických problémů. (Halmaghi, 2016, s. 87)

Na první AP navázal druhý AP v roce 1977, který zahrnoval stejné oblasti jako první a dále je rozpracovával. Nepřinášel však konkrétní opatření a byl proto kritizován. Třetí AP v roce 1982, který se zabýval snižováním emisí, určil 13 prioritních oblastí činností na podporu integrace environmentálních hledisek do všech oblastí politiky. (Papadakis, 2002, s. 9) Stále však chyběl závazný právní základ, který by byl smluvně ukotvený, AP proto byly do značné míry vázány na realizaci hospodářských cílů, které vyplývaly z Římské smlouvy. (Knill & Liefferink, 2021, s. 18)

Do legislativy EU environmentální politika explicitně vstupuje v roce 1987 jako jedna z oblastí v JEA, ve které byly definovány cíle a zásady politiky EU v oblasti životního prostředí a došlo k výrazným změnám v pravidlech rozhodování, jimiž se politika životního prostředí řídila. JEA definuje tři základní cíle pro oblast životního prostředí, a to zachovat kvalitu životního prostředí, chránit lidské zdraví a zajistit racionální využívání přírodních zdrojů. Přináší také zásady předběžné opatrnosti, prevence a nápravy znečištění u zdroje a princip „znečišťovatel platí“. Její vstup byl nicméně spíše vedlejším produktem ekonomicky motivovaných reforem směřujících k dokončení jednotného trhu. (Knill & Liefferink, 2021, s. 21-22; Kurrer, 2021, s. 1-2)

Na JEA navazuje čtvrtý AP v letech 1987-1992, který se zaměřuje na požadavky na péči o životní prostředí ve výrobních postupech a technologiích. Toto úsilí se později promítlo i do textu Maastrichtské smlouvy (Smlouvy o EU). (Halmaghi, 2016, s. 88-89) Právě uzavření Smlouvy o EU v roce 1993 se stalo významným milníkem v oblasti environmentální politiky, jelikož od tohoto bodu se politika životního prostředí stává oficiální oblastí politiky EU. (Ohliger, 2017, s. 1) Smlouva o EU mimo jiné zavedla do oblasti environmentální politiky hlasování kvalifikovanou většinou v Radě EU (REU), což umožňovalo výrazně rychlejší rozvoj této politiky, a zdůraznila, že by EU měla podporovat environmentálně udržitelný růst. Unie se tak začala profilovat jako mezinárodní environmentální aktér. (Knill, Liefferink, 2021, s. 26)

Pátý AP z let 1993-2000 se zaměřil na stanovení koncepce „udržitelného rozvoje“, která se dále objevuje v revizi unijního práva provedené Amsterodamskou smlouvou. Dle této smlouvy musejí být všechny požadavky na ochranu životního prostředí zavedeny do zásad a politik EU „s ohledem na podporu trvale udržitelného rozvoje“. Amsterodamská smlouva dále legislativu z environmentální oblasti převádí pod spolurozhodovací proceduru, EP tedy může vetovat legislativní návrhy v oblasti životního prostředí, se kterými většina nesouhlasí. Dále bylo posíleno právo členských zemí ponechat si vlastní

předpisy o ochraně životního prostředí, pokud se opírají o nové vědecké poznatky a byla o této skutečnosti informována EK. (Mathis, 2016)

Na přelomu milénia došlo k dalšímu posunu v oblasti společné environmentální politiky přijetím „Bílé knihy o odpovědnosti k životnímu prostředí“, která se zabývala zdaněním znečišťování životního prostředí. (European Comission, 2000, s. 11) Na bílou knihu navázal již šestý AP nazvaný „Životní prostředí 2010: naše budoucnost, naše volba“ pokrývající období 2002 až 2012. Soustředil se primárně na čtyři oblasti, a to biologickou rozmanitost, životní prostředí a zdraví, udržitelné nakládání se zdroji a odpadem a změnu klimatu, kterou považoval za největší výzvu pro následující dekádu. (EUR-Lex, 2011)

Lisabonská smlouva v oblasti environmentální politiky stejně jako v dalších oblastech přinesla rozšíření řádného legislativního postupu a posílení EP. To ovšem neznamenalo žádné zásadní změny, jelikož hlasování kvalifikovanou většinou v Radě přinesla již Smlouva o EU a proceduru spolurozhodování zavedla Amsterodamská smlouva. Sedmý AP nazvaný „Spokojený život v mezích naší planety“ byl přijat v roce 2013 a pojmenovává do roku 2020 devět prioritních cílů udržitelnosti a ochrany životního prostředí. Tento plán byl přijat po výrazné vlně skepse ohledně užitečnosti akčních plánů a zpochybňování environmentální politiky EU jako takové. Již pátý AP byl výrazně kritizován pro nedostatečné plnění programu, šestý byl také problematický a potíže přinášela i relativní rozptýlenost zakotvená v Amsterodamské smlouvě a porušování unijního práva v oblasti ochrany životního prostředí. (Jančářová & Vomáčka, 2015, s. 61-62)

Nejaktuálnějším dokumentem v době psaní této práce je osmý AP pro životní prostředí, který by měl sloužit jako vodítko pro tvorbu a provádění environmentální politiky do roku 2030. Za cíl si klade dosažení klimatické neutrality a nulové znečištění životního prostředí. (Rada EU, 2022) Tento program by měl úzce spolupracovat, doplňovat a kontrolovat fungování Zelené dohody pro Evropu, která je rozebrána v kapitole 3.

2.2 Bližší specifikace environmentální politiky EU

2.2.1 Obecné zásady environmentální politiky EU

Environmentální politika EU se opírá o zásady obezřetnosti, prevence znečištění, nápravy u zdroje a zásadu „znečišťovatel platí“. Zásada obezřetnosti se uplatňuje, jestliže přetrvává vědecká nejistota ohledně domnělého rizika, které by mohlo ohrozit lidské zdraví či životní prostředí. Panují-li například pochybnosti o případném škodlivém dopadu určitého produktu, může být zastavena jeho distribuce či může být stažen z trhu. Provozovatelé, kteří pracují s nebezpečnými látkami, které mohou znečistit životní prostředí, musí přijmout preventivní opatření vzniku škod, a pokud škody nastanou, jsou povinni zajistit nápravu a uhradit vzniklé škody. (Kurrer, 2021, s. 1-2)

2.2.2 Základní právní rámec environmentální politiky EU

Problematika životního prostředí byla do primárního práva EU vnesena poprvé v JEA, který věnuje tomuto tématu celou hlavu VII. Včlenění samostatného oddílu je poměrně významným krokem, nicméně péče o životní prostředí nebyla klasifikována jako samostatná politika, nýbrž pouze jako „činnost“. Následující Smlouva o EU z roku 1992 odstranila druhořadost environmentální problematiky nahrazením výrazu „činnost“ explicitní formulací „politika životního prostředí“. Environmentální politika se tím dostala do primárního unijního práva a byla posílena smluvním požadavkem, aby se stala součástí uskutečňování jiných politik Společenství. (Kurrer, 2021, s. 1; Treaty on European Union, 1992, s. 28-29)

Amsterodamská smlouva z roku 1997 přinesla posílení role EP, který byl jakožto přímo volený orgán významným hybatelem a aktérem evropské environmentální politiky, skrz spolurozhodovací mechanismus a vnesla pojem udržitelného rozvoje, který se stal základním kamenem budoucích politik EU. (Mathis, 2016) K další úpravě environmentální politiky v primárním právu EU došlo s Lisabonskou smlouvou, která vstoupila v platnost v roce 2009, v článcích 191-193 Smlouvy o fungování EU. Formálně zařazuje environmentální politiku do oblasti se sdílenými pravomocemi, vytváří post komisaře a generálního ředitelství pro oblast klimatu a explicitně zohledňuje téma ochrany životního prostředí ve všech unijních aktivitách. (Bonde, 2009, s. 130-132)

Unijní aktivity se dále řídí sekundárním právem unie, do nějž spadají například výše specifikované akční programy pro životní prostředí a horizontální strategie. V akčních

programech jsou uvedeny nadcházející legislativní návrhy a cíle politiky EU v oblasti životního prostředí. Nejaktuálnější osmý AP opakuje závazek předchozího programu pro rok 2050, tedy zajistit dobré životní podmínky pro všechny, ale s respektem k mezím naší planety. Podporuje cíle EGD v oblasti životního prostředí a klimatu, navazuje na ně a poskytuje rámec k dosažení šesti prioritních cílů, kterými je snížení emisí skleníkových plynů na cílenou hodnotu do roku 2030 a dosažení klimatické neutrality do roku 2050, posílit adaptační kapacity a odolnost a snížit zranitelnost vůči změně klimatu, pokrok směrem k regenerativnímu růstu a urychlení přechodu na oběhové hospodářství, směřování k cíli nulového znečištění a ochrany zdraví a dobrých životních podmínek Evropanů, ochrana, zachování a obnova biologické rozmanitosti, a v neposlední řadě snížení environmentálních a klimatických tlaků spojených s výrobou a spotřebou. (Kurrer, 2021, s. 2-3)

Unie dále řídí environmentální politiku skrz horizontální strategie, které sledují témata životního prostředí napříč evropskými politikami a vedou k jejich lepší koordinaci a horizontální soudržnosti. První, Göteborskou strategii pro udržitelný rozvoj zavedla EU v roce 2001, čímž do Lisabonské strategie z roku 2000 vnesla i environmentální rozměr. Na končící strategie navázala v roce 2011 strategie v oblasti biologické rozmanitosti do roku 2020, která přejímá závazky z Úmluvy OSN o biologické rozmanitosti. V současné době jsou platné dvě strategie, a to strategie v oblasti biologické rozmanitosti 2030 z roku 2020, která je komplexním plánem na ochranu přírody a zvrácení degradace ekosystémů. Druhá strategie „Od zemědělce ke spotřebiteli“ byla představena v rámci Zelené dohody pro Evropu, která si klade za cíl, aby potravinové systémy byly spravedlivé, zdravé a šetrné k životnímu prostředí. (Kurrer, 2021, s. 2-3)

2.3 Aktéři environmentální politiky

Na utváření současné podoby a budoucích plánů v oblasti environmentální politiky Evropské unie se podílí řada aktérů, mezi něž patří hlavní instituce EU, různé zájmové a lobbistické skupiny, nadnárodní organizace a ekonomická sdružení, dále také akademická obec a v neposlední řadě i občanská společnost a studenti, reprezentovaní především skupinou Fridays for Future.

Centrálním hráčem v unijním rozhodovacím procesu je Rada Evropské unie (či Rada ministrů, Rada, REU), v oblasti environmentální politiky zastoupena Radou pro

životní prostředí (RŽP). Právě skrz Radu členské státy a jejich vlády mohou formulovat politiku EU v oblasti životního prostředí. V RŽP se setkávají ministři životního prostředí členských zemí, jejich vrcholné setkání je nicméně jen „špičkou ledovce“ mechanismu Rady, které se skládá také z Výboru stálých zástupců (Coreper), pracovních skupin a výborů Rady. Přestože Rada pro životní prostředí formálně sdílí legislativní pravomoci s EP, RŽP je jediným nejdůležitějším aktérem, který utváří vnější politiku EU v oblasti životního prostředí. (Wurzel, 2021, 75-84)

Hlavy členských států se setkávají v rámci Evropské rady (ER), která v posledních letech hraje v oblasti environmentální politiky důležitou roli díky své vysoké politické autoritě. (Lewis, 2019, s. 161) ER nemůže přijímat právní předpisy, ale je fórem, kde hlavy států formulují cíle a stanovují směr politiky EU, a může zahájit nové iniciativy či se pokusit prolomit politické patové situace v Radě. Právě v otázce změny klimatu musela ER opakovaně hledat kompromisní řešení mezi bohatšími západoevropskými a chudšími členskými státy střední a východní Evropy. (Wurzel, Liefferink & Di Lullo, 2019, s. 253) Na druhou stranu může ER také tlumit nadšení ministrů životního prostředí nebo některé iniciativy zcela zablokovat. (Wurzel, 2021, s. 86)

Stěžejní roli v oblasti environmentální politiky zastává Evropská komise (EK), která má v rámci EU výlučné právo navrhovat novou legislativu. Kromě iniciace nových zákonů patří mezi hlavní úkoly EK také monitorování provádění environmentálních pravidel členskými státy a vnější zastupování EU včetně vyjednávání mezinárodních dohod o životním prostředí. Na environmentální problematiku jsou v rámci EK zaměřena primárně Generální ředitelství pro oblast klimatu (GŘ CLIMA) a Generální ředitelství pro životní prostředí (GŘ ENV), která při přípravě nového návrhu v oblasti životního prostředí obvykle stojí v čele, a pokud nejsou vedoucími, očekává se, že budou dohlížet na environmentální aspekty návrhů vedených jinými GŘ. (Bürgin, 2021, s. 93-96)

Evropský parlament (EP) jako jediná přímo volená instituce EU má značnou politickou legitimitu a dává prostor zeleným stranám, které mohou být jinde z rozhodování vyloučeni. V počátcích své existence byl relativně slabou institucí, což novější smlouvy mění, a EP se stává spoluzákonodárcem po boku REU. Rozšiřování EU a vzestup populismu nicméně zvýšily jeho vnitřní heterogenitu, je tedy problémovější dosáhnout vnitřního konsensu v otázkách životního prostředí, dochází navíc k marginalizaci malých politických skupin v EP a nevládních organizací, jelikož se rozhodování opět přesouvá za zavřené dveře kvůli rozrůstání robustnosti EP. V EP se

zelené strany členských států sdružují ve skupině Greens/EFA, která je po odchodu Velké Británie z EU a snížení počtu poslanců EP na 705 pátou největší skupinou. Hlavním výborem, který se zabývá environmentální politikou, je Výbor pro životní prostředí, veřejné zdraví a bezpečnost potravin, který se 79 členy patří k největším výborům v EP. (Burns, 2021, s. 128-142)

Neopomenutelnou institucí EU významnou v problematice životního prostředí je Evropský soudní dvůr (ESD). Řeší právní spory v oblasti životního prostředí, mezi roky 1976 a 2019 vydal přibližně 1200 rozsudků, z nichž více než polovinu iniciovala EK proti členským státům, z nichž se většina týkala opomenutí provést požadavky práva EU do vnitrostátních předpisů nebo neúplné či nesprávné provedení práva EU v oblasti životního prostředí. Obecně se ESD staví spíše na stranu životního prostředí a vyvinul množství argumentů, aby zajistil uplatňování práva a zásad EU v environmentální oblasti. (Krämer, 2021, s. 110)

Nestátní aktéři, zájmové a lobbistické skupiny mají malý přímý vliv na vyjednávání unijní environmentální legislativy, nicméně hrají důležitou roli v zákulisních vyjednáváních a lobbingu. (Andrade & Puppim de Oliveira, 2015, s. 376) V zásadě se dají rozdělit na dvě skupiny s protichůdnými zájmy, aktivistické skupiny, které bojují za zlepšení kvality životního prostředí a přísnější legislativu v environmentální oblasti, jako je Greenpeace, Světový fond na ochranu přírody (World Wildlife Fund, WWF), Climate Action Network (CAN), Third World Network (TWN) a další, a primárně privátní ekonomické skupiny, například společnosti zpracovávající fosilní paliva, či jsou na nich závislé, které se naopak snaží brzdit rozvoj environmentálních politik, aby nebyly poškozeny jejich ekonomické zájmy. (O'Neill, 2009, s. 58-62) V rámci EU se environmentální organizace sdružují do neformálních koalicí, kterými je například Green 10, či Climate Action Network Europe (CAN Europe). Pomáhají koordinovat činnost environmentálních skupin pro významnější dopad na vyjednávací proces. (Green 10, 2022; CAN Europe, 2022)

Problematika životního prostředí a globálních klimatických změn rezonuje i mezi občany Evropské unie a ve značné míře mezi studenty. Jedno z největších studentských hnutí Fridays for Future začalo v srpnu 2018, kdy se tehdy patnáctiletá Great Thunberg a další mladí aktivisté posadili před švédský parlament každý školní den po dobu tří týdnů, aby protestovali proti nedostatku aktivity v oblasti životního prostředí. Hnutí se od té doby stalo virálním, sdružuje více než 14 milionů lidí, a demonstrace se uskutečnily ve

více než 7500 městech. (Fridays for Future, 2022) V březnu 2020 G. Thunberg vystoupila v EP a ve své řeči kritizovala nedostatečnou tvrdost Zelené dohody pro Evropu, média za informování o klimatické problematice, ale ne o klimatické krizi, a vyzvala k rezolutnější akci pro klima. (Bock, 2020)

2.4 Český přístup k environmentální politice EU

Politika životního prostředí prošla od pádu komunistického režimu významnými změnami. Z počátku v zemi vůbec neexistoval orgán pro environmentální problematiku v podobě MŽP. Následoval proces harmonizace republikové legislativy s legislativou evropskou a vyjednání přechodných období. Po skončení přechodných období se ČR stala plnohodnotným členem EU, přičemž Unie se profiluje jako světový lídr v oblasti ochrany životního prostředí. Tato kapitola proto stručně prochází historii českého přístupu v environmentální problematice od roku 1989 až k roku 2021.

Po revolučním vývoji v dalších částech střední a východní Evropy a brutálním zásahu policie proti studentské demonstraci 17. listopadu 1989 přerostlo napětí v Československu do podoby demokratické revoluce, jejímž výstupem bylo zrušení čtvrtého článku ústavy, čímž byl v prosinci umožněn pád komunistického mocenského monopolu a vznik první demokratické vlády. Pro vysoce industrializovanou zemi, která byla jedna z nejznečištěnějších v Evropě, s velkou koncentrací těžkého průmyslu byla transpozice a implementace environmentální politiky ES jednou z největších výzev. Panovaly obavy, že přísné environmentální normy budou překážkou pro rychlý ekonomický růst a konkurenceschopnost na evropském trhu, a budou znamenat velké finanční náklady. (Marek & Baun, 2010, s. 26, 114)

Česká legislativa v oblasti životního prostředí byla zaostalá a neadekvátní, musela proto být během vstupního procesu upravena dle evropského *acquis.* Podmínkou vstupu do EU byla plná kompatibilita české legislativy se stávající unijní legislativou, což zahrnovalo nutnost převzetí přibližně 300 nařízení, rozhodnutí a směrnic. Po dokončení screeningu v roce 2001 bylo nicméně dohodnuto, že ČR nebude moci všechny povinnosti ke dni vstupu splnit. Česká vláda proto žádala o sedm přechodných období, z nichž EU povolila pouze tři, a to přechodné období pro recyklaci odpadů do prosince 2005, pro čištění městských odpadních vod do prosince 2010 a pro omezení emisí znečišťujících látek do ovzduší do prosince 2007. (Marek & Baun, 2010, s. 115; Outlý et al., 2011, s. 31)

S výjimkou vyjednaných přechodných období se České republice podařilo před vstupem do EU přijmout environmentální *acquis* a splnit tak podmínky členství v této oblasti. Tato skutečnost byla konstatována v Souhrnné monitorovací zprávě EK z listopadu 2003. (Evropská komise, 2003, s. 43)

Integrace do environmentální politiky byla na jedné straně oslavována jako nástroj pro zlepšení životního prostředí v ČR, na straně druhé se objevovaly obavy z negativních dopadů na konkurenceschopnost českých firem a mnoho Čechů vidělo náklady jen jako cenu za členství v EU, ne jako prostředek zlepšení životního prostředí a potažmo kvality jejich života. (Marek & Baun, 2010, s. 117) Od vstupu do EU se však kvalita ochrany životního prostředí v ČR začala zvyšovat a Češi tuto problematiku začali považovat za důležitější. V Eurobarometeru 69 z jara 2008 76 % Čechů souhlasilo s tvrzením, že „ochrana životního prostředí by měla být prioritou […], i kdyby ovlivnila ekonomický růst“, což je nad průměrem tehdejší EU27 se 74 %. (Standard Eurobarometer 69, 2008, s. 207) V průběhu se nicméně problematika životního prostředí a klimatických změn dle občanů ČR nikdy nedostala na první místa nejdůležitějších problémů EU, a zájem o tuto oblast výrazněji narůstá až od roku 2019. I v těchto letech je však environmentální problematika zastíněna imigrací, terorismem a ekonomickými problémy. (Standard Eurobarometer 92, 2020, s. 19; Standard Eurobarometer 93, 2020, s. 17; Standard Eurobarometer 95, 2021, s. 24)

Česká republika nicméně stále zůstává v přepočtu na obyvatele jedním z největších znečišťovatelů v Evropské unii. V roce 2008 dosahovaly emise oxidu uhličitého 14,3 milionů tun na osobu, což převyšuje průměr EU, který dosahoval 10,3 milionů tun na osobu. U ČR lze stejně jako u EU v průběhu let pozorovat klesající tendenci o zhruba 2 miliony tun na osobu, v případě ČR na 12,3 milionů tun na osobu a u EU na 8,7 milionů tun na osobu. Česko nicméně i v roce 2018 zůstalo čtvrtým největším znečišťovatelem v EU, hned po Lucembursku, Estonsku a Irsku. (Eurostat, 2022b) Česká republika již od dob vstupu do EU vynakládá na ochranu životního prostředí okolo 1 % HDP ročně, což je nad průměrem EU, který se pohybuje kolem 0,8 % HDP. Z dlouhodobého hlediska v EU nejvíce procent HDP vynakládá Nizozemsko, které se pohybuje okolo 1,5 %, nejméně naopak Finsko, které osciluje okolo 0,25 %. (Eurostat, 2022a)

Od vstupu do Unie docházelo k postupnému zlepšování stavu životního prostředí a ČR změnila strukturu produkce energie a snížila závislost na spalování fosilních paliv. V roce 2004 62 % vytvořené energie pocházela z parních elektráren, 31 % z elektráren

jaderných, 3 % z paroplynových, plynových a spalovacích elektráren, 3 % z vodních elektráren a 1 % z biomasy. (Energetický regulační úřad, 2005, s. 93) V roce 2020 bylo z hnědého uhlí získáno 37 % energie, z černého 2 %, z jaderného paliva 37 %, 8 % ze zemního a 2 % z ostatních plynů, 2 % z přečerpávacích vodních elektráren a celkem 13 % z obnovitelných zdrojů. Po třech procentech z bioplynu, biomasy, fotovoltaických a vodních elektráren a jedno procento z větrných elektráren. (Energetický regulační úřad, 2020, s. 11) K únoru 2022 je ČR v získávání energie z obnovitelných zdrojů mezi pěti nejhoršími zeměmi EU s 14,8 % celkové produkce, zatímco průměr EU-27 je 37 %. (Eurostat, 2022c)

Politika životního prostředí byla a stále představuje jeden z problémovějších aspektů členství ČR v Unii. Česká republika patřila mezi ekonomicky nejvyspělejší nové členy, bylo ovšem také jednou z nejznečištěnějších zemí, očekávalo se proto, že i přes vyjednaná přechodná období nebude schopna dostát závazkům vyplývajícím z členství a nezvládne správně aplikovat a transponovat evropské právo, či nebude možno dodržet smluvené termíny. (Baun & Marek, 2013, s. 237, 242) Od roku 2007 počet řízení pro nesplnění povinnosti stoupal od 11 řízení k 26 v roce 2009, 21 v roce 2011, a poté následoval markantní propad na pět případů v roce 2012. Od toho roku počet případů opět začal stoupat a držel se nad deseti ročně. (Evropská komise, n.d.)

Tabulka 2: Počty řízení vedených ze strany EK vůči ČR v oblasti environmentální politiky

Rok	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Počet řízení	11	18	26	17	21	5	7	9
Rok	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	
Počet řízení	11	10	15	14	11	16	14	

(Evropská komise, n.d.)

3 Zelená dohoda pro Evropu

Tato kapitola se zabývá samotnou Zelenou dohodou pro Evropu, tedy nejambicióznějším strategickým dokumentem EU v oblasti ochrany životního prostředí a boje proti změně klimatu, který EK představila v prosinci 2019. Autor v této části rozebírá klimatickou situaci, která vedla ke změnám v evropských institucích a ve výsledku poté k EGD, dále se zabývá osobou a rolí Ursuly von der Leyen, právní specifikací, co vlastně EGD je a jak se promítne do evropské a české legislativy, a v neposlední řadě se zaměří na konkrétní cíle a priority Zelené dohody.

3.1 Cesta k Zelené dohodě pro Evropu

Cesta k Zelené dohodě pro Evropu započala na COP21 v prosinci 2015, jejímž výstupem byla Pařížská dohoda o klimatu, která je právně závaznou mezinárodní smlouvou, byla přijata 196 smluvními stranami a vstoupila v platnost 4. listopadu 2016. Mezi její výstupy patří cíl omezit globální oteplování pod 2 °C, který byl později Mezinárodním panelem pro změnu klimatu označen za nedostatečný, a upravoval jej na 1,5 °C v porovnání s předindustriální érou. Pařížská dohoda je mezníkem v boji proti změně klimatu, jelikož se jedná o první závaznou dohodu spojující všechny státy do společného úsilí o boj proti změně klimatu. (United Nations Climate Change, n. d.; Intergovernmental Panel on Climate Change, 2019)

Zájem o životní prostředí a klimatické změny měl u unijní populace dle šetření Eurobarometeru od roku 2015 rostoucí trend, který mezi roky 2018 až 2021 vyeskaloval až do bodu, kdy občané EU považovali tuto problematiku jako jeden z nejvážnějších problémů, kterým EU čelí. (Standard Eurobarometer 84, 2015, s. 15; Standard Eurobarometer 86, 2016, s. 7; Standard Eurobarometer 88, 2017, s. 7; Standard Eurobarometer 90, 2018, s. 15; Standard Eurobarometer Standard Eurobarometer 91, 2019, s. 22; Standard Eurobarometer 92, 2019, s. 17; Standard Eurobarometer 93, 2020, s. 17; Standard Eurobarometer 95, 2021, s. 24) Tato tendence se odrazila i v nárůstu významu změny klimatu pro evropský průmysl, obchod, politiku i veřejný život, což se ve výsledku promítlo i do volebních programů drtivé většiny politických skupin kandidujících do EP v roce 2019. (Tamma, Schaart & Gurzu, 2019) Z průzkumu Eurobarometeru vyplývá, že až 37 % voličů do EP bylo motivováno právě klimatickými

změnami, za zmínku stojí také výrazné zvýšení volební účasti, která byla nejvyšší za posledních 20 let a která největší nárůsty zaznamenává v kategorii mladých voličů od 18 do 39 let. (Eurobarometer 91.5, 2019, s. 7-9) Poprvé v historii přímých voleb do EP od roku 1979 historicky největší skupiny – středo-pravá Evropská lidová strana (EPP) a středo-levé Pokrokové spojenectví socialistů a demokratů (S&D) – ztrácí kombinovanou majoritu, zatímco došlo k nárůstu podpory pro liberály, zelené, nacionalisty a populisty. (BBC, 2019)

Předsedou EP byl zvolen Ital David Sassoli z S&D, a bylo očekáváno, že kandidát na předsedu EK (tzv. Spitzenkandidát) bude navržen politickou frakcí, která zvítězila ve volbách do EP, tedy EPP. Vhodného kandidáta se však tímto způsobem nepodařilo najít, navržena proto byla U. von der Leyen, německá ministryně obrany ve vládě Angely Merkelové. Její kandidaturu schválil parlament 16. července většinou 383 hlasů, což bylo o devět hlasů více než potřebná absolutní většina v EP, stala se tak historicky první ženou v této funkci. (Hrbková, 2019, s. 3) Nová předsedkyně EK definovala šest priorit nové Komise, kterými je na prvním místě Zelená dohoda pro Evropu, dále pak hospodářství, které pracuje ve prospěch lidí, Evrop připravená na digitální věk, ochrana evropského způsobu života, silnější Evropa ve světě a nový impuls pro evropskou diplomacii. (Leyen, 2019)

Před konferencí OSN o změně klimatu v Madridu (COP25) schválil 28. listopadu EP usnesení, v němž vyhlásil stav nouze v oblasti klimatu a životního prostředí. Na základě tohoto usnesení musí EK zajistit, že veškeré návrhy budou plně v souladu s cílem omezit globální oteplování na 1,5 °C, EU by měla snížit své emise o 55 % do roku 2030 a tento cíl by měl být zahrnut v EGD, aby se do roku 2050 stala klimaticky neutrální, a dále vyzývá ke snížení globálních emisí z lodní a letecké dopravy. EP tím vyslal jasný signál světu a EK pár týdnů před zveřejněním sdělení o EGD. (European Parliament, 2019)

Zelenou dohodu EK oficiálně představila 11. prosince 2019. Projev U. von der Leyen v EP byl pozitivně přijat stranou EPP stejně jako centristickým Renew Europe, S&D a Evropskou sjednocenou levicí a Severskou zelenou levicí (GUE/NGL) byli taktéž pro, vyzvali ovšem k zajištění sociálně spravedlivého přechodu. Zelení, kteří nepodpořili schválení komise U. von der Leyen, uvedli, že každý návrh budou posuzovat dle jeho podstaty. (Tamma, Schaart & Gurzu, 2019) Představení samotné dohody bylo pouze prvním stupněm procesu, jelikož si EGD stanovuje velké a ambiciózní cíle a jedná se o

velmi komplexní dokument zasahující do většiny oblastí politiky a hospodářství Unie, postup jejího přijímání byl poměrně komplikovaný.

Objevovaly se spory mezi zelenější západní polovinou kontinentu, která bojovala za zpřísnění pravidel jako jediné cestě k vyřešení klimatické krize, a mezi východem závislým na uhlí, který měl dále obavy z prohloubení nerovnosti. (Nicolás, 2020) Další třecí plochou byl střet environmentální a průmyslové politiky, tedy jak sladit klimatické cíle a priority s prioritami hospodářskými, aby EU ekonomicky rostla, ale zároveň nebyla původcem zhoršování životního prostředí z důvodu neplnění politik. (Tagliapietra & Veugelers, 2021, s. 307) Střety se vyskytovaly i mezi lobbistickými skupinami, které nechtěly tak tvrdá pravidla kvůli ohrožení vlastních zájmů a proenvironmentálními nevládními organizacemi a hnutími, které snažení EU považovali za nedostatečné. (Gonzalez, 2021)

3.2 Principy, cíle a priority Zelené dohody pro Evropu

Zelená dohoda pro Evropu je zastřešující strategický plán, který obsahuje množství iniciativ, zákonů, opatření a konkrétních strategií, jehož úkolem je nasměrovat EU k ekologickému přechodu s konečným cílem dosáhnout klimatické neutrality do roku 2050 a snížení emisí minimálně o 55 % do roku 2030 oproti stavu v roce 1990. Podporuje přeměnu EU ve spravedlivou a prosperující společnost s moderní, konkurenceschopnou a udržitelnou ekonomikou. Zdůrazňuje potřebu holistického, meziodvětvového přístupu, ve kterém všechny příslušné oblasti politiky přispívají k dosažení klimatických cílů, podpoře účinného využívání zdrojů skrz přechod na čisté oběhové hospodářství, zabránění ztráty biodiverzity a snížení znečištění. EGD zahrnuje iniciativy týkající se klimatu, životního prostředí, energetiky, dopravy, průmyslu, zemědělství a udržitelných financí, přičemž jsou všechny tyto oblasti úzce propojeny. (European Council & Council of the European Union, 2022a; Frédéric, 2019)

EGD vytyčuje oblasti, ve kterých je nezbytné zvýšit hodnotu přikládanou ochraně a obnově přírodních ekosystémů, udržitelnému využívání zdrojů a zlepšování lidského zdraví, a ve kterých je transformační změna nejpotřebnější a nejpřínosnější pro hospodářství, společnost a přírodní prostředí EU. EGD plánuje využívat veškeré politické páky, jako jsou regulace a standardizace, investice a inovace, vnitrostátní reformy, dialog se sociálními partnery a mezinárodní spolupráci, aby ponechala prostor také případným

kompromisům mezi rozdílnými hospodářskými, environmentálními a sociálními cíli. Oblasti, kterým se EGD věnuje, jsou poskytování čisté, cenově dostupné a bezpečné energie, mobilizace průmyslu pro čisté oběhové hospodářství, energeticky a surovinově účinná výstavba a renovace, urychlení přechodu na udržitelnou a inteligentní mobilitu, strategie Od zemědělce ke spotřebiteli, zachování a obnova ekosystémů a biologické rozmanitosti, a ambice nulového znečištění prostředí. (European Comission, 2019)

Oblast čisté energie je pro EGD zcela stěžejní, jelikož výroba a využívání energie v hospodářských odvětvích produkuje více než 75 % emisí skleníkových plynů v EU. Hlavním cílem proto je zvýšení energetické účinnosti, rozvíjení energetického sektoru založeného především na obnovitelných zdrojích místo fosilních a zajištění bezpečných a cenově dostupných dodávek energie. K tomu je nezbytné vytvořit plně integrovaný, propojený a digitalizovaný trh s energiemi. Jako jedna z priorit je dále v plánu zmiňován boj s energetickou chudobou, kterou lze definovat jako nemožnost přístupu k přiměřenému množství energie. (European Comission, 2019; Fetting, 2020, s. 12)

Až 50 % celkových emisí skleníkových plynů a více než 90 % úbytku biodiverzity lze přičíst těžbě a zpracování surovin, paliv a potravin, a pouze 12 % materiálů v EU pochází z recyklace. EGD si proto za cíl stanovuje oddělení hospodářského růstu od využívání zdrojů. Akční plán v oblasti udržitelného průmyslu navrhuje regulaci konstrukce výrobků tak, aby byly odolnější, opakovaně použitelné a opravitelné. (Fetting, 2020, s. 13) Zavedení oběhového hospodářství nepřináší jen snížení emisí a minimalizaci odpadů, ale i značný potenciál pro nové činnosti a nová pracovní místa. Transformace však zatím neprobíhala dostatečně rychle, plošně, ani rovnoměrně. EGD proto podporuje a urychluje přechod průmyslu EU na udržitelný model inkluzivního růstu. (European Comission, 2019)

Oblast energeticky a surovinově účinné výstavby a renovace se zaměřuje na snížení energetické náročnosti budov. V budovách se spotřebovává zhruba 40 % energie v EU, přičemž tato spotřeba by mohla být výrazně nižší, kdyby všechny budovy dodržovaly nejnovější normy v oblasti energetické účinnosti a izolace. EK v této souvislosti vydala strategii Renovační vlna, která si za cíl stanovuje dekarbonizaci vytápění a chlazení, řešení energetické chudoby a nejhorších budov a renovaci veřejných budov. (European Comission, 2020; Fetting, 2020, s. 14)

Doprava se na emisích skleníkových plynů EU podílí z jedné čtvrtiny, je proto důležité přejít na inteligentní a udržitelnou mobilitu, a to v silniční, železniční, letecké i vodní dopravě. Pro dosažení udržitelné dopravy je nutné poskytnout zdravější, ekologičtější a cenově dostupné alternativy. Prioritami ze střednědobého hlediska je zvýšení poměru vozidel na alternativní pohon, revize dotací a daňových výjimek na fosilní paliva, přesun nákladní dopravy ze silnic na železnici a vodu, a z dlouhodobého hlediska vyvinout klimaticky neutrální způsoby dopravy ve všech oblastech. (European Comission, 2020)

Strategie Od zemědělce ke spotřebiteli (Farm to Fork, F2F) byla zveřejněna 20. května 2020, je složena z řady strategií, směrnic a akčních plánů a jejím cílem je, aby evropské potravinové systémy byly spravedlivé, zdravé a šetrné k životnímu prostředí. Zaměřuje se na udržitelné hodnotové řetězce, zajištění udržitelné produkce, bezpečnost potravin, stimulaci udržitelného zpracování potravin, podporu udržitelné spotřeby potravin a přechod na zdravou výživu, a snižování ztrát potravin a plýtvání s nimi. Strategie F2F je z velké části založena na společné zemědělské politice (SZP) a společné rybářské politice (SRP), u nichž navrhuje zhruba třetinu rozpočtu vyčlenit na opatření v oblasti klimatu. (European Comission, n. d.; Fetting, 2020, s. 15-16)

Další oblastí je zachování a obnova ekosystémů a biodiverzity, která je reflektována ve Strategii EU v oblasti biologické rozmanitosti do roku 2030. Za cíl si klade chránit přírodu a zvrátit nepříznivý trend degradace ekosystémů. Pro obnovu postižených ekosystémů zavádí metody ekologického zemědělství, minimalizaci využívání pesticidů, vyzdvihuje důležitost opylovačů pro životní prostředí a podporuje opětovné zalesnění, obnovu volně tekoucích řek a ozelenění evropských měst a zvýšení biologické rozmanitosti v městských oblastech. Dále Strategie uvádí, že krize v oblasti biologické rozmanitosti a klimatická krize jsou neoddělitelně spjaty – změna klimatu urychluje ničení přírodního prostředí skrz sucho, záplavy a požáry, zatímco úbytek přírody a její neudržitelné užívání vede ke klimatickým změnám. Stejně tak spolu souvisí i řešení, ochrana a obnova rašelinišť, mokřadů, pobřežních ekosystémů a udržitelné obhospodařování mořských oblastí, travních a jiných porostů a zemědělské půdy výrazně přispějí ke snížení emisí a zmírnění změn klimatu. (Evropská komise, 2020)

Poslední jmenovanou oblastí v EGD je dosažení nulového znečištění. Spočívá ve vytvoření životního prostředí bez toxických látek skrz snížení znečištění půdy, ovzduší a vod na úrovně, které nejsou považovány za škodlivé pro lidské zdraví a přírodní

ekosystémy. Za cíl si tato iniciativa klade zlepšit půdy snížením úbytku živin a užívání pesticidů a redukovat prodej nebezpečných a antimikrobiálních látek, zlepšit kvalitu ovzduší, zlepšit kvalitu vod snížením množství odpadu v moři a životním prostředí, snížit produkci odpadů a objem zbytkového komunálního odpadu, zajistit, aby méně lidí bylo chronicky obtěžováno hlukem z dopravy. (European Comission, 2021)

Neopomenutelným aspektem EGD, jakožto neobyčejně komplexního a nákladného plánu, je proces jeho financování. Odhad EK je, že v prvním desetiletí zavádění EGD bude zapotřebí nejméně 1 bilión €. Hlavním nástrojem pro mobilizaci potřebných udržitelných investic je Investiční plán EGD (EGDIP), který se skládá z veřejných i soukromých peněz, jelikož veřejný sektor sám o sobě všechny potřebné investice nedokáže pokrýt. Celkem 30 % víceletého rozpočtu EU na roky 2021 až 2028 bylo vyčleněno na zelené investice. Země EU musí věnovat nejméně 37 % z finančních prostředků, které obdrží v rámci nástroje pro obnovu a odolnost ve výši 672,5 mld. €, na investice a reformy podporující cíle v oblasti klimatu. EU plánuje prostředky získat jak od členských států, tak i prostřednictvím emise zelených dluhopisů. Přímo z rozpočtu EU má pocházet 500 miliard €, zatímco většina zbývajících prostředků bude mobilizována skrz investiční program InvestEU. Jedinečným nástrojem financování je NextGenerationEU, který pracuje na principu dvojí tranzice a jeho cílem je hospodářská obnova po pandemii Sars-Cov-19 a ekologické investice. (EU, n. d.; Fetting, 2020, s. 8)

V souvislosti s financováním provádění EGD Komise přináší mechanismus pro spravedlivou transformaci, jejímž cílem je, aby přechod ke klimaticky neutrální ekonomice probíhal spravedlivě a nikdo nebyl v konečném důsledku opomenut. Mechanismus pomáhá řešit sociální a hospodářské dopady tranzice a zaměřuje se na regiony, odvětví a pracovníky, kteří emitují nejvíce uhlíku, jsou závislí na fosilních palivech a budou v souvislosti s EGD čelit velkým výzvám. Dále pomůže tím, že podpoří přechod k nízkouhlíkovým činnostem, rekvalifikaci pracovníků a jednoduchý přístup k půjčkám a finanční pomoci na podporu těchto aktivit. Financován je z Fondu pro spravedlivou transformaci, Režimu pro spravedlivou transformaci v rámci InvestEU a úvěrů Evropské investiční banky. (Fetting, 2020, s. 8)

Ve spojitosti s EGD byly vytvořeny i konkrétní legislativní nástroje, které mají za cíl promítnout ambice EGD do zákona. Jednou z iniciativ obsažených v EGD je balíček

Fit for 55[3]. Jedná se o soubor návrhů a revizí právních předpisů týkajících se klimatu, energetiky a dopravy a zavedení nových legislativních iniciativ s cílem sladit právní předpisy EU s klimatickými cíli EU. Fit for 55 obsahuje:

- revizi systému EU pro obchodování s emisemi (EU ETS), včetně jeho rozšíření o lodní dopravu, revizi pravidel emisí letecké dopravy a zavedení systému obchodování emisí pro silniční dopravu a budovy,
- revizi nařízení o sdílení úsilí,
- revizi nařízení o využívání půdy, změnách ve využívání půdy a lesnictví (LULUCF) pro zvrácení trendu klesání pohlcování uhlíku,
- revizi směrnice o obnovitelných zdrojích energie[4],
- přepracování směrnice o energetické účinnosti,
- revizi směrnice o zavádění infrastruktury pro alternativní paliva,
- revizi pravidel pro emise CO_2 u osobních automobilů a dodávek[5],
- revizi směrnice o energetické dani,
- zavedení mechanismu úpravy uhlíkových hranic (CBAM)[6],
- návrhy ReFuelEU Aviation ke snížení ekologické stopy leteckého odvětví a FuelEU Maritime ke snížení emisí lodní dopravy využíváním ekologických paliv,
- návrh sociálního klimatického fondu k řešení nerovnoměrných dopadů nařízení pro členské státy. (European Council & Council of the European Union, 2022b)

Klíčovou součástí EGD je Evropský klimatický zákon, který mění politickou ambici dosáhnout klimatické neutrality do roku 2050 v právní povinnost EU. Jeho přijetím se členské země EU zavázaly, že do roku 2030 sníží čisté emise skleníkových plynů nejméně o 55 % v porovnání s rokem 1990. Hlavní opatření, která klimatický zákon přináší, je mapování tempa snižování emisí do roku 2050 tak, aby byla zajištěna předvídatelnost pro podniky, investory a občany. Dále vytváří systém pro monitorování a podávání zpráv o pokroku dosaženém při plnění cíle, a zajištění nákladově efektivního a sociálně spravedlivého zeleného přechodu. (European Council & Council of the European Union, 2022a)

[3] Název Fit for 55 odkazuje na cíl EU snížit do roku 2030 čisté emise skleníkových plynů nejméně o 55 %.
[4] Fit for 55 navrhuje navýšení jejich podílu z 32 % na 40 % do roku 2030.
[5] Fit for 55 navrhuje, aby od roku 2035 nebylo možné uvádět na trh EU vozidla se spalovacími motory.
[6] Cílem je zabránit tomu, aby úsilí EU o snížení emisí nebylo kompenzováno zvýšením emisí za jejími hranicemi v důsledku přesunu výroby mimo EU.

4 Český stranický přístup k environmentální politice

Poslední kapitola se zabývá přístupem českých parlamentních stran k environmentální politice EU. Autor člení tuto část na tři podkapitoly, první se věnuje období 2013 až 2017, druhá období 2017 až 2021 a třetí se zabývá výsledkem voleb, volebními programy a programovým prohlášením nové vlády. V každé ze tří podkapitol jsou vždy přiblížené strany, které se dostaly do Poslanecké sněmovny (PS), programové prohlášení nově vzniklé vlády a volební programy stran, které překonaly 5% hranici pro úspěšnou kandidaturu do PS.

4.1 Volební období 2013 až 2017

Volby v roce 2013 se konaly předčasně kvůli rozpuštění dolní komory Parlamentu ČR po demisi vlády Petra Nečase z ODS kvůli několika skandálním kauzám a neúspěšném pokusu sestavit vládu Jiřího Rusnoka. Volby se konaly 25. a 26. října a zvítězila v nich ČSSD se ziskem 20,45 % hlasů. Za ní se umístilo hnutí ANO 2011 s 18,65 % hlasů, třetí byla KSČM s 14,91 %. Strany bývalé vládní koalice se výrazně propadly, TOP 09 na 11,99 % z 16,7 % v roce 2010, ODS dostala hlas pouze od 7,72 % voličů, což je propad o 12,5 procentních bodů oproti roku 2010, a Věci veřejné (VV) po skandálu a pádu vlády v roce 2013 již nekandidovaly a v roce 2015 byla strana rozpuštěna. Do PS se dále dostal Úsvit s 6,88 % a KDU-ČSL, která získala 6,78 %. Do sněmovny se dostalo relativně dost stran, PS proto byla poměrně fragmentovaná a nejednotná. (ČT24, 2013)

Vláda se ve volebním období 2013 až 2017 skládala z ČSSD, ANO 2011 a KDU-ČSL, přičemž ČSSD měla osm ministrů, ANO šest, KDU-ČSL tři a ve vládní koalici bylo celkem 111 poslanců. (Úřad vlády České republiky, 2017, s. 5) Vláda si vytyčila šest hlavních priorit, mezi nimiž se objevil rozvoj hospodářství a sociální výpomoc, audit rezortů a transparentnost, boj proti korupci, exekucím a insolvencím, rozvoj služeb, rozvoj demokracie a aktivní členství v mezinárodních organizacích, jako je EU, NATO a OSN. (ČSSD, ANO 2011 & KDU-ČSL, 2014, s. 7)

Environmentální problematika se mezi hlavní priority nedostala, objevuje se však v programové části koaliční smlouvy v bodě 1 a 4. V první kapitole se nová vláda ČSSD, ANO a KDU-ČSL zabývá hospodářským rozvojem země, a problematiky udržitelného a zelenějšího rozvoje se dotýká v oblasti moderní dopravy a energetiky. V dopravě si kladou za cíl podporu přesunu přepravy nákladu ze silnice na železnici, nestaví se proti vzniku kanálu Dunaj-Odra-Labe, pokud budou vytvořeny studie zkoumající jeho dopady na životní prostředí, a chtějí podporovat přechod na ekologicky šetrnější vozový park. V oblasti energetiky chtějí diverzifikovat energetický mix, revidovat systém podpory obnovitelných zdrojů energie, aby nesnižoval konkurenceschopnost, podporují snižování energetické náročnosti budov zateplováním, chtějí obnovitelné zdroje energie zkoumat, při podmínce hospodářské výhodnosti podpoří rozvoj JE, a nevymezují se proti prolomení těžebních limitů uhlí. (ČSSD, ANO 2011, KDU-ČSL, 2014, s. 9-10)

V bodě 4, který se zabývá zdravým prostředím a udržitelným rozvojem, je přiblíženo šest oblastí, na kterých vláda chtěla pracovat. První je změna klimatu a udržitelný rozvoj, v rámci které se chtěli podílet na mezinárodních opatřeních směřujících k omezení klimatických změn, snižování závislosti na fosilních palivech, pokud tím neutrpí česká ekonomika, podpoře rozvoje obnovitelných zdrojů energie, zvyšování energetické efektivnosti spotřebičů a zateplování budov. Druhou oblastí je ochrana přírody a krajiny, ve které se hovoří primárně o retenci a ochranu vod v krajině, boji proti poklesu biologické rozmanitosti a nevoli k průzkumům a těžbě zlata a břidlicového plynu. Další zmíněnou oblastí jsou odpady, jejich recyklace, separace a prevence vzniku. Čtvrtá oblast se zabývá ovzduším a kvalitou života se zaměřením na zlepšení kvalitu ovzduší, snížení znečištění a redukci spalování uhlí, dále se zaměřuje na stavbu obchvatů, rozvoj městské hromadné dopravy (MHD) a pěší a cyklistické dopravy, rozšíření a modernizaci vodovodů a systémů čištění odpadních vod, snižování hlukové zátěže a rezolutní dodržování zákonných limitů pro znečištění u podnikatelských subjektů. Pátá oblast se věnuje evropským fondům a jejich efektivnímu využívání a poslední oblast se věnuje spolupráci s občanskou společností, která zahrnuje ekologickou výchovu, činnost zájmových svazů a spolků atd. (ČSSD, ANO 2011 & KDU-ČSL, 2014, s. 14-16)

4.1.1 Analýza volebních programů se zaměřením na environmentální problematiku

Jako první s volebním programem nazvaným „Program pro budoucnost“ přišla KSČM již 21. srpna. Dominantními tématy jsou kritika pravice a předchozích vlád, omezování movitějších občanů, podpora pracujících, sociální problematika, KSČM se dále staví proti válkám a zabývá se i problematikou životního prostředí. KSČM se v této oblasti soustředí na udržitelný rozvoj spojený s rozvojem ekonomickým, zlepšení vodních poměrů v krajině, regulaci těžby nerostných surovin, podporu ekologického zemědělství k ochraně biodiverzity, podporu ekologicky šetrných typů dopravy a ekologicky šetrné a finančně únosné způsoby získávání energie. Jako méně prioritní oblasti zmiňuje zlepšení ovzduší, zlepšení nakládání s odpady, podporu energetické nezávislosti ČR prostřednictvím jaderné a obnovitelné energetiky, modernizaci čistíren odpadních vod (ČOV) a kanalizačních systémů, udržitelnější hospodaření, prosazení systémových změn státní správy v oblasti životního prostředí a větší diskusi s ekologickými odborníky a občanskými a ekologickými hnutími. (KSČM, 2013)

ČSSD svůj volební program nazvala Prosadíme dobře fungující stát a vydala jej 24. srpna. Stejně jako KSČM hned v úvodu kritizuje pravici a její nekompetentnost, vyskytují se také typicky levicová témata, jako je dostupná zdravotní péče, školství, podpora seniorů a rodin s dětmi, důstojné pracovní podmínky, spravedlivé daně, a další. Nicméně i environmentální témata si v dokumentu našla své místo. ČSSD se zabývá problematikou zlepšování životního prostředí prostřednictvím obchvatů, posílení MHD, podpora ekologicky šetrnějších vozových parků, rozvoj pěší a cyklistické dopravy, modernizace a vyšší ekologičnost topenišť, zateplování, zlepšení kvality vzduchu a vody, budování ČOV a snižování hlukové zátěže. (ČSSD, 2013, s. 9) Dále v části Zajištění energetických potřeb země hovoří o snížení energetické náročnosti průmyslu, podporu zateplení, zvyšování energetické efektivnosti spotřebičů, podpoře výzkumu a vývoje využívání obnovitelných zdrojů energie, snížení spotřeby uhlí a snížení spotřeby ropy a zemního plynu nahrazením zkapalněného zemního plynu (LNG). (ČSSD, 2013, s. 18) Oblast životního prostředí je také probírána v kapitole Krajina, ve které slibují trvale udržitelný rozvoj, ochranu přírody, odpovědné hospodaření s lesy a přizpůsobení změnám klimatu zadržováním vody proti suchu, omezením klimatických změn snižováním emisí a prevenci vzniku, skládkování a spalování odpadu. (ČSSD, 2013, s. 24-25) Tyto preference se po volbách promítly i v Programovém prohlášení.

Volební program Úsvitu byl představen 27. srpna, nicméně již není volně dohledatelný, autor jej proto musí z výzkumu vynechat. Jako další svůj program začala postupně představovat ODS od 11. září do 1. října v dokumentu #Volím_pravici, aby udržela pozornost médií (Eibl, 2014, s. 27). V tomto spisu ODS přibližuje svůj náhled na oblast veřejných financí, efektivního státu a veřejné správy, hospodářské politiky a podnikání, trh práce, rodinnou a sociální politiku, zdravotnictví, vzdělávání a sport, kulturu, spravedlnost, vnitřní bezpečnost, obranu, politický systém, zahraniční politiku a EU a také životní prostředí, zemědělství a venkov. U ochrany přírody se objevuje jen několik málo bodů, jedním z nich jsou pro tvrdé sankce vůči poškozovatelům životního prostředí, ale staví se proti ochraně přírody jako prostředku omezování svobody lidí. Zabývají se také rozumnými pravidly pro NP, jejich ochranou na straně jedné a zachováním rozvoje obcí na straně druhé. ODS se také zabývá čistším ovzduším skrz využívání ekologičtějších způsobů vytápění a ekologické nakládání s odpady recyklací či přeměnou na energie a teplo. (ODS, 2013, s. 21) V oblasti energetiky se staví proti závazkům v obnovitelných zdrojích kvůli založení ekonomiky ČR na průmyslu s vysokou spotřebou energie a nestabilitě obnovitelných zdrojů kvůli výkyvům počasí, a zároveň podporují rozvoj JE v ČR. (ODS, 2013, s. 9)

Další v pořadí představila TOP 09 svůj program Víme, kam jdeme. V tomto dokumentu se věnují celé škále témat od svobody a demokracie, přes vzdělání, vědu, výzkum a sport, kulturu, média a církve, zdravotnictví, sociální politiku, venkov, regionální rozvoj a zemědělství, hospodářství, zahraniční a obrannou politiku, soudnictví, bezpečnost a boj s kriminalitou a korupcí, veřejnou správu až po problematiku životního prostředí. Svou politiku v oblasti ochrany životního prostředí staví na třech pilířích. Prvním je česká krajina, který staví na šetrnějším hospodaření v krajině a omezení plodin, které podporují degradaci půdy a erozi, zabránění úbytku zemědělské půdy a přírodních plod výstavbou, ochraně přírody i mezi chráněná území a rozšiřování zeleně v krajině a podpoře šetrného lesního hospodaření. Druhou oblastí je ochrana zdravého prostředí, v níž vyzdvihují potřebu zlepši kvalitu ovzduší a omezení emisí škodlivých látek z průmyslů, domácností i dopravy skrz podporu MHD, záchytných parkovišť a obchvatů, zvyšovat povědomí o dopadech užívání nevhodných druhů paliv, zlepšení kvality vod a úpravou a výstavbou ČOV a zvýšit podíl recyklace. Ve třetím pilíři se věnují ČR v EU a ve světě, přičemž v ekologických opatřeních vidí potenciální ekonomický rozvoj a hlásí se k podílu na odpovědnosti při řešení globálních klimatických problémů. (TOP 09, 2013,

s. 16-17) V oblasti energetiky hovoří o optimálním energetickém mixu, který by měl obsahovat jádro i obnovitelné zdroje, ty považuje za důležité, neměly by ovšem být nepřiměřeně zvýhodňovány. (TOP 09, 2013, s. 22)

20. září přichází KDU-ČSL se svým programem Dáme zemi do pořádku. KDU-ČSL se stejně jako předchozí strany ve svém programem zabývá většinou zájmových témat od hospodářství, sociální témata, vzdělávání a zdravotnictví, kulturu až po bezpečnost. Environmentální problematikou se zabývají v bodech doprava, životní prostředí a energetika a cenově dostupné energie. V dopravě chtějí ve městech podpořit cyklistickou dopravu a alternativní typy pohonů a paliv pro snížení emisí, dále budovat obchvaty a protihluková opatření. V oblasti životního prostředí se zavázali prosazovat šetrné hospodaření a retenci vody v krajině, energetickou koncepci založenou na jaderné a obnovitelné energii, zavedení ekologické výchovy ve školách, omezení tvorby a skládkování odpadů a správné hospodaření v lesích. V oblasti energetiky podporují rozšíření jaderných elektráren (JE), modernizaci elektráren, tepláren a individuálního vytápění, kontrolovaný rozvoj obnovitelných a druhotných zdrojů energie, zavedení elektromobility a energetické úspory budov. (KDU-ČSL, 2013, s. 9-10)

Jako poslední svou první verzi programu představilo hnutí ANO, jak ovšem upozorňovala média, ANO jako historicky první strana svůj program po představení veřejnosti pozměňovala na základě průzkumů mezi voliči. (Pokorný, 2013) Z důvodu změn je obtížné vyhledat finální verzi volebního programu, autor proto musí vycházet z původní verze z 22. září 2013, která byla zveřejněna hnutím ANO v Parlamentních listech. ANO se věnuje celkem 14 oblastem, ve kterých přináší své návrhy a sliby, z nichž mnohé se týkají ekonomické oblasti, jako je snížení daně z přidané hodnoty (DPH) na 10 %, nezvyšování deficitu veřejných financí nad 3 % HDP, sestavování vyrovnaných rozpočtů, sociálních jistot atd. V oblasti energetiky podporují dostavbu JE Temelín, staví se proti projektům, jako byl masivní rozvoj fotovoltaických elektráren s neznámou vlastnickou strukturou, podporují obnovitelnou energetiku na místech s vysokou energetickou návratností, ne s vysokými dotacemi. V oblasti životního prostředí jsou pro rozvoj nízkoemisních zdrojů energie a omezení spalování uhlí pouze do elektráren s vysokou účinností, podporují efektivnější využívání odpadů a spalování komunálního odpadu. Dále podporují vytvoření strategie pro přizpůsobování změnám klimatu, především sucha prostřednictvím lepšího zadržování vody v krajině a chtějí usilovat o srovnání zákonů a norem se závaznou legislativou EU. (ANO, 2013)

4.2 Volební období 2017 až 2021

Volby do PS se odehrály 20. a 21. října 2017 a v každém kraji České republiky získalo největší počet hlasů hnutí ANO 2011, které vyhrálo volby a získalo celkem 29,64 % hlasů a 78 mandátů. Druhá skončila ODS, která si oproti volbám v roce 2013 výrazně polepšila a získala 11,32 % a 25 mandátů. Piráti se poprvé v historii dostali do PS a se ziskem 10,79 % a 22 mandáty ve volbách skončili třetí. Stejný počet mandátů získalo SPD jakožto nástupce Úsvitu přímé demokracie, které získalo celkem 10,64 %. Výrazný propad zaznamenala KSČM, pro kterou v roce 2017 volilo o téměř 50 % méně voličů a získala jen 7,76 %, ještě větší propad zažila ČSSD, pro kterou hlasovalo o 13,18 procentních bodů méně voličů než v roce 2013. Do PS se dále probojovalo KDU-ČSL s 5,8 % hlasů, TOP 09 s 5,31 % a 5% skrutinium těsně překonalo i hnutí STAN s 5,18 %. Do Sněmovny se tedy dostalo celkem devět stran a byla tak ještě fragmentovanější než v předchozím volebním období. (Český statistický úřad, 2017)

ANO A. Babiše sice volby vyhrálo, nicméně kvůli novele zákona o střetu zájmů schválená vládou B. Sobotky a trestnímu stíhání A. Babiše pro podezření z podvodu se proti jeho osobě v PS utvořila silná opozice a žádná ze stran s ANO nechtěla vstoupit do vlády. A. Babiš proto sestavoval vládu dvakrát, první jednobarevná menšinová byla sestavena v prosinci 2017 a od konce ledna do června 2018 fungovala v demisi z důvodu nevyslovení důvěry, podruhé byl v sestavení koaliční vlády společně s ČSSD úspěšný, jelikož byla vláda podpořena KSČM, za což bylo ANO i ČSSD ostře kritizováno, a vláda tak 12. července krátce po půlnoci získala potřebnou většinu v PS k vyslovení důvěry. (Zpěváčková, 2018) Do Programového prohlášení vlády ČR se opět mezi nejdůležitější důchodová reforma, digitalizace, silnější role v EU, strategický investiční program k dosažení priorit, reforma státu a posílení bezpečnosti. (ANO 2011 & ČSSD, 2018, s. 1-7)

V kapitole zaměřené na dopravu se vláda zavazuje vytvořit podmínky pro rozvoj terminálů kombinované dopravy a přesun většiny přepravy na železnici či vodu tak, aby po silnici probíhal jen počáteční svoz a finální rozvoz. Ke kanálu Dunaj-Odra-Labe se nevyjadřují. (ANO 2011 & ČSSD, 2018, s. 17) U energetiky chtějí nastavit energetický mix jako kombinaci jaderné a obnovitelné energie a snižovat výrobu v uhelných elektrárnách a podporují výstavbu JE. Dále plánují zjednodušit podmínky pro drobné výrobce energie z obnovitelných zdrojů, analyzovat překompenzaci velkých solárních

elektráren s cílem snížit platby za stávající obnovitelné zdroje. Dále se zavazují zachovat stávající limity těžby uhlí. (ANO 2011 & ČSSD, 2018, s. 31)

Oblast životního prostředí se v programovém prohlášení z roku 2018 probírá na necelých dvou stranách. Zmíněna je podpora zadržení vody v krajině, inovativních způsobů likvidace odpadních vod a boj proti suchu. Dále se píše o prosazení principu oběhové ekonomiky, zlepšení třídění a recyklace a návrhu komplexního systému, který má motivovat občany a obce ke snížení množství odpadů, známý jako recyklační sleva. Zmiňována je také obnova vodohospodářské infrastruktury a ochrana a lepší využití zemědělské půdy. Vláda se také zavazuje k plnění úkolů a cílů stanovených Pařížskou dohodou, jako je snižování emisí skleníkových plynů, zlepšení kvality ovzduší, podpora programu čisté mobility, výměna kotlů na pevná paliva, rozvoj fotovoltaických elektráren, ochrana biologické rozmanitosti a ekologicky vhodné řešení diverzifikace a kalamitních stavů v lesích. (ANO 2011 & ČSSD, 2018, s. 38-39)

4.2.1 Analýza volebních programů se zaměřením na environmentální problematiku

První stranou, která před volbami do PS 2017 zveřejnila svůj volební program, byla ODS, která již 22. dubna zveřejnila dokument nazvaný Silný program pro silné Česko. ODS zde přibližuje celkem 13 oblastí, z nichž dvě se zabývají problematikou environmentální politiky a změn klimatu. V oblasti efektivní dopravy, silného průmyslu a energetiky hodlají prosadit snížení byrokracie a daňové úlevy na podporu výroby energie z obnovitelných zdrojů malými spotřebiteli, rozvoj jaderné energie a lepší zákon o odpadech, aby obce znaly podmínky nakládání s odpadem a možnosti jeho energetického využití. (ODS, 2017, s. 12) V části nazvané konzervativní ekologická politika a příznivé životní prostředí se zavazují zavést zjednodušení zákonů na ochranu životního prostředí a odstranění zbytečných regulací a podrobení každého nového závazku vyžadovaného EU analýze dopadu na hospodářství a životní prostředí v ČR. Chce zrušit nadbytečné úřední zásahy do života, nerovnost občanů v zákoně o posuzování vlivu staveb na životní prostředí a pasáže zákona o ochraně přírody a krajiny, které neberou ohled na člověka. Dále chtějí prosadit podporu konkurenceschopných obnovitelných zdrojů energie, ochranu zdrojů a zásob vody, snížení produkce, důsledné třídění, recyklaci a energetické využití odpadů, zvýšení energetické účinnosti a úspory

energie, zlepšení kvality ovzduší a životního prostředí a podporu vývoje a rozšiřování alternativních pohonů. (ODS, 2017, s. 18)

Od 30. května byl veřejně dostupný program TOP 09 s podtitulem Úspěšná země – odolná společnost. Problematikou životního prostředí se zabývá v kapitolách o energetice a udržitelném životní prostředí. V oblasti energetiky chtějí prosadit vhodný energetický mix, ve kterém budou čím dál tím větší roli hrát obnovitelné energie, jaderná energie, kterou považují za důležitou a budou bojovat proti jejímu zákazu, a klesat by mělo využívání fosilních paliv. (TOP 09, 2017, s. 30) V části udržitelné životní prostředí TOP 09 považuje za důležité omezit emise skleníkových plynů a jako řešení vidí moderní technologie nízkouhlíkové energetiky a efektivní využívání energie. Současnou schopnost krajiny zadržovat vodu považují za alarmující kvůli odvodnění a monokulturnímu zemědělství a lesnictví, navrhují proto zmenšení osevných ploch a udržitelnější hospodaření. Za důležité také označují rozšířit chráněná území a národní parky. (TOP 09, 2017, s. 43-45)

Sociální demokraté svůj program Dobrá země pro život zveřejnili 17. června. Mezi hlavními prioritami nastavenými v samostatném dokumentu se problematika změn klimatu a environmentální politiky neobjevuje, ČSSD se zabývá spíše sociální problematikou. (ČSSD, 2017a) V oblasti energetiky v programu je zmíněno získávání energie z obnovitelných zdrojů pouze jednou, a spíše podporují využívání jaderné energie. (ČSSD, 2017b, s. 11) V kapitole dobrá země pro život se ČSSD v oblasti životního prostředí vymezuje pouze na zmínku o řízení udržitelného rozvoje dle Agendy 2030, snahu o snížení plýtvání s vodou, energetických úspor, podporu nízkoemisních dopravních prostředků a snižování závislosti ČR na fosilních palivech. (ČSSD, 2017b, s. 33-34) Oproti prohlášení z roku 2013 jsou body jen stručně vyjmenovány bez funkčních opatření.

KSČM vydala svůj volební program nazvaný „Jsme váš hlas! Mír ve světě, spravedlnost a bezpečí doma“ na konci června. Stanovují si pět hlavních priorit, mezi nimiž se nachází život bez obav, ve kterém se věnují řešení migrační krize a omezení účastni na zahraničních misích, sociální spravedlnost a úcta k práci, ve které pojmenovávají důstojné pracovní podmínky, ekonomika pro lidi, příroda pro nás i budoucí generace, v níž specifikují environmentální priority, a nakonec demokracie a lidská práva, kde požadují přesun rozhodovacích pravomocí zpět do ČR z nadnárodních orgánů. V oblasti příroda pro nás i další generace KSČM vyzdvihuje dlouhodobý

udržitelný rozvoj, sociální soudržnost a ekologické standardy. Dále jmenují důležité oblasti, na kterých je třeba pracovat, a to nalezení únosné meze těžby, zlepšení vodních poměrů v krajině, ochranu vodních zdrojů, podporu ekologické krajinotvorby, snižování energetické náročnosti a spotřeby, růst podílu obnovitelných zdrojů energie a podpora využívání JE, rozvoj ekologicky šetrných zdrojů dopravy a obchvatů, snižování energetické náročnosti budov a zlepšení strategie proti suchu a zadržení vody v krajině. (KSČM, 2017, s. 19-20) KSČM se problematice životního prostředí podrobně věnuje, důležité aspekty v programu nicméně chybí a vypsané body působí poměrně chaoticky a spojují odlišné koncepty.

SPD svůj program publikovalo 20. července a nesl název Volební program SPD 2017: Demokracii a svobodu – Už nikdy o nás bez nás. Jedná se o velice stručný dokument, ve kterém vyjmenovávají hlavní priority hnutí. Jedná se o prosazení přímé demokracie, nulová tolerance nezákonné migrace a povinný základní vojenský výcvik pro mladé, konec diktátu EU, sociální problematiku nazvanou peníze slušným lidem, ne parazitům, dále konec zvyšování daní a byrokracie, konec rozkrádání země, kvalitní vzdělání a dostupnou zdravotní péči pro všechny občany, a nakonec odpor lichvářské a exekutorské mafii. (SPD, 2017) O environmentální politice či klimatických změnách není v programu ani zmínka.

7. srpna přichází STAN se svým volebním programem pro rok 2017, který nese název Chceme vrátit stát zodpovědným občanům a s rozsahem přes 80 stran je nejrozsáhlejším analyzovaným volebním programem pro rok 2017. Věnují se v něm veřejné správě, ústavě a zákonům, vládě práva, vzdělávání a vědě, ekonomice, průmyslu, energetice, dopravě, obraně, zdraví, sportu, sociální politice, venkovu a zemědělství, zahraniční politice, kultuře a politice pro životní prostředí. V prioritách strategického plánu se environmentální problematika neobjevuje. (STAN, 2017, s. 9-10) V oblasti energetiky se staví vůči obnovitelným zdrojům energie rezervovaně kvůli nestabilitě a zvyšování cen energií, a nestaví se kriticky vůči fosilním palivům. (STAN, 2017, s. 40-43) V oblasti dopravy se STAN omezují na pouhou jednu větu, a to „Zasadíme se o rozvoj distribuční sítě, dobíjecích stanic, pro elektromobily v souladu s trendy v Západní Evropě a ve světě.“ (STAN, 2017, s. 48) V oblasti environmentální politiky se zaměřují na péči o krajinu, ochranu vod, půdy a organismů, zezelenání měst, prevenci vzniku a cirkulaci odpadů. (STAN, 2017, s. 80-82)

O den později vydali svůj program Zodpovědně pro společný domov: Řešení pro tři generace a jednu společnou budoucnost České republiky Křesťanští demokraté. Ve svém programu se věnují ekonomice, vzdělávání, sociální politice, migraci, bezpečnosti, zahraniční politice, vědě a výzkumu, informatice, energetice, dopravě, spravedlnosti, veřejné správě, zemědělství, zdravotnictví, kultuře a médiím a na závěr životnímu prostředí. V oblasti energetiky se s ohledem na životní prostředí zaměřují na podporu elektromobility, instalace fotovoltaických panelů na střechy, rozšíření JE a rozvoj chytrých sítí umožňujících zapojení solárních, větrných a jiných obnovitelných zdrojů energie. (KDU-ČSL, 2017, s. 17) V podkapitole dopravy zmiňují budování obchvatů a prosazení rychlejšího rozvoje ekologicky šetrných řešení v dopravě budováním dobíjecích stanic a zvýhodněním ekologických vozidel na poplatcích. (KDU-ČSL, 2017, s. 18-20) U problematiky životní prostředí KDU-ČSL vyzdvihuje principy dlouhodobě udržitelného rozvoje, soulad nových zákonných norem s mezinárodními smlouvami a směrnicemi EU, ekologickou výchovu a šíření principů ekologického rozvoje do všech ekonomických resortů. (KDU-ČSL, 2017, s. 27)

ANO přichází se svým programem 3. září, kdy se předpokládalo, že voliči budou zpět z letních dovolených a prázdnin. Program nese název Teď nebo nikdy: Ten jediný program, který potřebujete, v jehož titulu chybí interpunkční znaménko. (Eibl & Dostálová, 2019, s. 48) V úvodu ANO očerňuje své politické oponenty, načež vytyčuje čtyři priority svého programu, a to bezpečnost, efektivní a hospodárný stát, investice do naší země a investice do našich lidí, environmentální problematika se neobjevuje. ANO se dále prezentuje jako catch all party a předvolební sliby přináší ze všech oblastí, věnuje se celkem 22 oblastem, z nichž spojené s environmentální politikou jsou tři, a to hospodářství a energetika, doprava a životní prostředí. V oblasti energetiky chtějí zajistit rostoucí podíl jaderné energie a obnovitelných zdrojů a pokles hnědouhelných elektráren, dále pokračování výstavby JE a snižování spotřeby energie. (ANO 2011, 2017, s. 15-16) V kapitole dopravy se ANO zabývá problematikou obchvatů, podporu ekologické železniční dopravy a okrajově se dotýkají aut na alternativní pohon. (ANO 2011, 2017, s. 18-19) Podkapitola životní prostředí hovoří o podpoře zlepšení vodohospodářské infrastruktury a budování vodních nádrží v krajině, náhradě kotlů na pevná paliva, zlepšení kvality ovzduší, snížení energetické náročnosti budov, snižování produkce a zlepšení třízení a recyklace odpadů, rozšíření programu čisté mobility a ochranu přírody a zemědělské půdy. (ANO 2011, 2017, s. 33-34)

Jako poslední z úspěšně kandidujících stran svůj Volební program černé na bílém pro volby 2017 do Poslanecké sněmovny zveřejnili 7. září Piráti. Ve svém poměrně stručném programu si stanovují čtyři kroky, jak dosáhnout svobodné, bohaté a digitálně propojené společnosti, kterými jsou kontrola moci a mocných, zjednodušení státu pomocí technologií, ochrana občanů před šikanou a obrana svobody, a dále se Piráti v programu věnují celkem 15 kategoriím. V oblasti dopravy a logistiky Piráti chtějí, aby ČR byla na špičce v elektromobilitě, proto plánují prosadit rovné podmínky pro rozvoj a využitelnost nabíjecích stanic. (Piráti, 2017, s. 4) Energetika je zmiňována jen okrajově v části průmyslu a obchodu, je zde zmíněna podpora úspor energií v budovách, kotlíkové dotace, zastavení podpory velkých solárních parků a bioplynek, inovace jaderné energetiky a nesouhlas s prolomením limitů těžby uhlí. (Piráti, 2017, s. 12) V kapitole o životním prostředí je rozebíráno zezelenání měst, posílení ekologické MHD, pěší a cyklistické dopravy a vytěsňování tranzitní automobilové dopravy z obcí, snížení poplatků za odpad dle vyprodukovaného množství, snížení produkce odpadů a důraz na životnost a ekologičnost výrobků a šíření kompostování. Dále se staví za boj proti nedostatku vody skrz tvorbu a revitalizaci vodních ploch, podpora výměny starých kotlů za ekologičtější a snížení závislosti ČR na fosilních palivech kvůli velkému podílu na znečišťování ovzduší. (Piráti, 2017, s. 18)

4.3 Volby do PS 2021

Poslední volby, kterými se autor zabývá, se odehrály osmého a devátého října 2021. Pro zvýšení šancí na výhru ve volbách se fragmentované strany spojily do koalic. Nejúspěšnější ve volbách byla právě jedna z koalic, a to SPOLU, která získala 27,79 % a 71 mandátů. Druhé skončilo hnutí ANO s 27,12 %, které získalo o jeden mandát víc, a to z důvodu přepočtu hlasů na mandáty v jednotlivých krajích. Třetí skončili Piráti a Starostové s 15,62 %, kteří vybojovali 22 mandátů. Poslední stranou, která překročila pětiprocentní hranici, bylo SPD, pro které volilo 9,56 % voličů a získalo ve sněmovně 20 křesel. Poprvé v historii samostatné České republiky se do PS nedostala ČSSD a KSČM, na což lídři obou stran reagovali rezignací. (Český statistický úřad, 2021; ČT24, 2021)

Premiérem byl jmenován Petr Fiala, který byl také pověřen sestavením vlády. Dle očekávání koaliční vládu sestavil s koalicí Pirátů a Starostů, se kterým sdílí podobné hodnoty a mají společně nadpoloviční většinu. Oproti minulé vládě přidali tři nové

ministerské posty, a to pro legislativu, pro evropské záležitosti a pro vědu, výzkum a inovace, které jsou nicméně bez portfeje. V programovém prohlášení si vládní pětikoalice stanovila celkem 11 priorit, mezi nimiž se objevuje i problematika životního prostředí. V prohlášení označují změny klimatu za nezpochybnitelné a zavazují se hledat řešení omezující lidský vliv na klimatické změny, a chtějí chránit životní prostředí, vodu, půdu a lesy, nicméně s vědomím odpovědnosti za prosperitu ČR. Dalšími formulovanými prioritami je stabilizace veřejných financí, orientace na EU a NATO, penzijní reforma, vzdělávání, podpora svobodného trhu, bydlení, digitalizace, věda a výzkum, moderní státní správa a odpovědnost vůči voličům a politická kultura. (SPOLU & Piráti a Starostové, 2022, s. 3-4)

Otázka životního prostředí je v Prohlášení probrána poměrně podrobně, zmiňuje Green Deal jako příležitost modernizovat českou ekonomiku prostřednictvím investic do udržitelného rozvoje, čistých a obnovitelných zdrojů a cirkulárního hospodaření. Vymezuje dále šest oblastí, které jsou pro něj prioritní. Jedná se o téma vody a adaptace na změnu klimatu, ochrany přírody a krajiny, ochrany klimatu, odpadů, ovzduší a čisté mobility a podpůrných činností. (SPOLU & Piráti a Starostové, 2022, s. 47-48)

Oblast vody a adaptace na změnu klimatu za důležité považuje ochranu vody, zadržení vody v krajině, obnovu mokřadů a dalších vodních ploch a toků, budování vodovodních, kanalizačních, vsakovacích a čistících systémů, revizi právních předpisů v oblasti šetření a likvidace ekologických havárií, realizaci opatření ze Strategie přizpůsobení se změně klimatu a výrazné ozelenění měst a obcí. V oblasti ochrany přírody a krajiny si koalice klade za cíl rozšíření velkoplošně chráněných území a vyhlášení dvou nových národních parků (NP), zrychlení a rozšíření realizace záchranných programů pro nejcennější druhy, ochranu biotopů skrz legislativní změny a prosazení opatření k omezení nelegálního zabíjení živočichů a omezení nelegálního obchodu s nimi, a nakonec omezení degradace půdy a přirozenou obnovu území po těžbě nerostných surovin. V oblasti ochrany klimatu se zavazují představit novou Politiku ochrany klimatu zohledňující ambiciózní cíle EU do roku 2030 a závazek klimatické neutrality do roku 2050 a podporu fotovoltaických zařízení na střechy. (SPOLU & Piráti a Starostové, 2022, s. 47-48)

V oblasti odpadů se hovoří o podpoře snížení produkovaného odpadu přechodem na oběhové hospodářství, rozvoji technologií pro třídění, recyklaci a opětovné využití odpadů, úvaze o zavedení dalších zálohovacích systémů, a to na PET lahve a hliník, a

požadavku udržitelnosti a prevence předcházení odpadů při zadávání veřejných zakázek. Předposlední oblast se týká ovzduší a čisté mobility. Jako priority vymezuje dobrou kvalitu ovzduší a s tím spojené snižování zdravotních rizik, urychlení příprav vysokorychlostních železničních tratí a dokončení obchvatů měst, dále výměnu neekologického vytápění v domácnostech a snížení energetické náročnosti budov, omezení výjimek z limitů pro emise znečišťujících látek, podporu rozvoje infrastruktury pro elektromobilitu a další alternativní pohony a zastavení prací na projektu Dunaj-Odra-Labe. Poslední zmiňovaná oblast se zabývá podpůrnými činnostmi, jmenovitě podporou environmentálního vzdělávání a výchovy, kvalitní a veřejný monitoring stavu životního prostředí, podpora výzkumu, vývoje a inovací v environmentální oblasti, odstraňování zbytečné administrativní zátěže a lepší soudržnost národních politik směrem k plnění národních ekologických závazků. (SPOLU & Piráti a Starostové, 2022, s. 48-49)

K EGD je referováno také v části věnované energetice, zmíněna je zde úprava Státní energetické koncepce ČR s ohledem na klimaticko-energetické cíle EU, budoucnost energetiky je spatřována v kombinaci energií z obnovitelných zdrojů a jaderné energie, jejíž uznání jako udržitelnou aktivitu chce vláda v EU prosadit. Dále hovoří o šíření fotovoltaických elektráren, odklonu od užívání uhlí do roku 2033, efektivnějším nakládání s energiemi, pokračování v programu Zelená úsporám, dostavbě nových bloků JE a neprolomitelnosti limitů těžby uhlí. (SPOLU & Piráti a Starostové, 2022, s. 9-10)

4.3.1 Analýza volebních programů se zaměřením na environmentální problematiku

Analýza je v této oblasti mírně ovlivněna skutečností, že celkem pět stran, které působily dříve v PS samostatně a odděleně i kandidovaly, nyní do voleb vstupovaly jako koalice, což bude stírat rozdíly a promítne se i do konzistentnosti přístupů a prosazovaných politik jednotlivých stran. Pro kontinuitu šetření autor analyzuje i dvě strany, které se do PS ve volbách v roce 2021 nedostaly, a to KSČM a ČSSD.

Jako první svůj program SPOLU dáme Česko dohromady široké veřejnosti přináší nová volební koalice SPOLU poslední den v dubnu. V Programu přináší pět zastřešujících oblastí, kterými je bohatší Česko, udržitelný život, zdravá rodina, chytrý stát a bezpečná zem, a celkem 12 podkapitol. Autor se v analýze věnuje dvěma podkapitolám, a to chytré dopravě a harmonickému životnímu prostředí. V oblasti

dopravy SPOLU zmiňuje podporu snižování emisí z dopravy ve městech a elektrifikaci českých železnic pro ekologičtější přepravu. (SPOLU, 2021, s. 12-13) V oddíle o harmonickém životním prostředí a stabilní energetice Green Deal vidí jako příležitost, jak investováním do udržitelného rozvoje, čistých a obnovitelných zdrojů energie a cirkulárním hospodařením modernizovat českou ekonomiku a zlepšit kvalitu života. Dále se SPOLU věnuje problematice pestré krajiny, půdy a lesů, přičemž kladou důraz na ochranu půdy, boj proti erozi a zmenšování půdních bloků, omezení nadužívání pesticidů, rozvoj mezí atd., ukončení podpory biopaliv z technických plodin, vyhlášení dvou nových NP a zpřísnění postihů viníků ekologických havárií. Dále se věnují tématu čisté vody a zdravého života, v níž se zabývají ochranou vod, obnovou přirozeného vodního režimu v přírodě, ochranou krajiny před znečištěním, budováním zelených měst a podporou elektromobility a zlepšením ovzduší. Poslední množinou, kterou se podkapitola harmonického životního prostředí zabývá, je cirkulární hospodářství a energetika pro 21. století. SPOLU vychází z teze, že nic není odpad, je proto důležité zlepšit recyklační proces, snížit užívání jednorázových obalů a podpořit kompostování. Dále podporují odstavování uhelných elektráren a přechod na nízkoemisní zdroje, využívání LNG a jaderné energie, pokračování v programu Zelená úsporám a větší šetření energií. (SPOLU, 2021, s. 16-19)

Druhá z volebních koalic, Piráti a Starostové, představili svůj program nazvaný Vraťme zemi budoucnost 18. května. PirSTAN se v programu věnuje 15 průřezovým tématům, která považují pro další volební období za důležitá. Oblast klimatu a životního prostředí je zpracována velice rigorózně a je rozdělena na šest podkapitol. První se věnuje změnám klimatu, v níž se Piráti a Starostové zavazují k plnění klimatických cílů Pařížské dohody, k modernizaci energetiky, dopravy a průmyslu a přechodu na oběhové hospodářství, ukončení spalování uhlí do roku 2033, přechodu na nízkoemisní teplárenství, převedení kamionové dopravy na železnici, větší využívání bezmotorové a sdílené mobility a MHD, omezování odvodňování krajiny a zabránění stavby kanálu Dunaj-Odra-Labe a mechanismy zmírňování klimatické změny. Druhou podoblastí jsou mírnější vedra ve městech, v nichž vyzdvihují primárně zavádění prvků modro-zelené infrastruktury u nových staveb a rekonstrukcí, zezelenání měst a zlepšení zasakování a využití dešťové vody. Třetí podkapitola se zabývá kvalitní pitnou vodou pro každého, v níž hovoří o prevenci znečišťování vody, omezení hnojiv a pesticidů a podpoře úspor a recyklace vody. Další je čistší životní prostředí, v němž je důraz kladen na likvidaci

starých zátěží dle současných ekologických smluv, výzkumy vztahu životního prostředí a veřejného zdraví a monitoring stavu životního prostředí. Pátá oblast se zabývá snížením množství odpadů oběhovým hospodářstvím, podpora znovu využitelných obalů místo jednorázových, snížení DPH na recyklované výrobky a recykláty, snížení dotace garantovaných výkupních cen elektřiny z biomasy a postupné snižování povolených maxim pěstované biomasy. Poslední část rozebírá živější přírodu, rozšíření ochrany půdního fondu, aktualizaci seznamu chráněných druhů, omezení těžby dřeva v NP pro ekonomické zisky a vyhlášení nových chráněných území. (Piráti a Starostové, 2021, s. 14-15)

KSČM, která se v roce 2021 v historii samostatné ČR poprvé nedostala do PS, svůj program představila v průběhu června. Stanovují si pět priorit, kterými je právo na důstojný život, podpora poctivé práce a vyšší zdanění bohatých, podmínky pro život v bezpečí a míru, péče o děti a jejich vzdělávání a na závěr priorita příroda zdravější, životní prostředí čistější. (KSČM, 2021) Oproti poslednímu volebnímu programu u KSČM klesá apel na environmentální problematiku, objevuje se ochrana biodiverzity, zvyšování schopnosti půdy zadržovat vodu, revitalizace vodních ploch, boj proti znečišťování ovzduší, snižování energetické náročnosti, podpora ekologicky šetrných druhů dopravy a využívání pohonu na vodík místo elektřiny. (Programy do voleb, 2021a)

Jako další přichází Sociální demokraté na začátku července se svým volebním programem Desatero ČSSD pro volby do Poslanecké sněmovny 2021. Mezi klíčové priority řadí rozdělení nákladů covidové pandemie, férové platy, pracovní podmínky, zabránění privatizaci českého zdravotnictví, spravedlivé důchody, dosažitelnost vlastního bydlení, progresivní zdanění a investice, zvýšení platů v sociálních službách, rodičovské příspěvky a výhody a bezplatné školství, a nakonec ochrana zájmů a zdrojů ČR. Environmentální problematika se z velmi krátkého, bodového programu zcela vytratila, a ČSSD se vrátila ke striktně levicovému programu. Zmiňována je jen ochrana vody. (ČSSD, 2021)

V polovině července svůj program vydalo hnutí SPD. Na jeho oficiálních stránkách již není dohledatelný, autor proto vychází z webu Programy do voleb 2021, který jej parafrázuje bez úpravy obsahu textu. SPD se oproti stručnému programu z roku 2017 vyjadřuje ke komplexnějšímu průřezu témat. Hnutí se v každé oblasti ostře vyhrazuje vůči EU a kritizuje ji, v oblasti dopravy haní novou legislativu EU, která dle jejich názoru komplikuje rozvoj dopravy i energetiky. Na rozdíl od ostatních stran, které

se k problematice vyjádřily, podporují výstavbu kanálu Dunaj-Odra-Labe a kritizují rozvoj elektromobility pro nedostatek zdrojů na výrobu baterií a nákladnost výstavby infrastruktury pro jejich dobíjení. V záležitostech energetiky kritizuje nejnovější plány EU jako směřující ke katastrofě a energetické chudobě, staví se proti odklonu od uhlí, pokud nebude nahrazen energií jadernou. Vymezují se negativně proti dotacím spekulantům a solárním baronům, individuální projekty solární, vodní a větrné energetiky nicméně podporují. SPD odmítá zelenou politiku EU, EGD a klimatickou neutralitu, ochranu životního prostředí nicméně považuje za důležitou a prosazuje postupné snižování emisí. Staví se za zvýšení kvality vod, zlepšení vsakování a retence, méně chemického hnojení prostřednictvím zabavení dotací, budování remízků a větrolamů k zabránění eroze, oběhové hospodářství s cílem snížit plýtvání zdroji, zavedení opětovně použitelných, případně rozložitelných obalů a podporují recyklaci a efektivnější zpracování odpadů. (Programy do voleb, 2021b)

ANO se svým programem Až do roztrhání těla! přichází stejně jako před posledními volbami do PS až na začátku září. Hnutí se opět zabývá dvacítkou témat, z nichž autor analyzuje ty, které se zabývají environmentální politikou EU. V oblasti životního prostředí ANO zmiňuje rekordní částku 350 miliard korun, kterou chce investovat do životního prostředí, a kterou dle vlastních slov vláda vyjednala v EU, a zavazuje se ke splnění závazků vyplývajících z Pařížské dohody i evropské legislativy. Dále chtějí ukončit spalování uhlí do roku 2038, podporovat dále projekty v rámci programu Zelená úsporám, vyměňování starých kotlů za ekologické, výstavbu nových vodních ploch, využívání dešťové vody, recyklaci vody a výstavbu ČOV, zavedení monitoringu znečištění a havárií, výsadbu lesů, tvorbu nových chráněných krajinných oblastí (CHKO) a NP, zvýšení recyklačních kapacit a slibují skoncování s jednorázovými plasty. (ANO 2011, 2021, s. 17-18) V části průmysl a podnikání ANO chce masivně podporovat čistou mobilitu a nové energetické zdroje v průmyslu, staví se ale proti návrhu EU zakázat auta se spalovacími motory do roku 2035. ANO chce také postupovat k nízkoemisní energetice, a to prostřednictvím energie z jádra, obnovitelných zdrojů a plynu, a hodlají snížit závislost na uhlí. (ANO 2011, 2021, s. 21-23)

ZÁVĚR

Autor se ve výzkumu věnoval problematice environmentální politiky EU, její historií, důležitými milníky, legislativním ukotvením a nárůstu pravomocí a důležitosti. Zkoumal také historii trojúhelníkového vztahu ČR, EU a životního prostředí, české kroky k harmonizaci národní legislativy s tou evropskou, problémy s implementací a prosazováním práva v této oblasti. Nakonec byl rozebrán vývoj posledních let, markantní zhoršení kvality životního prostředí, výkyvy počasí, klimatické změny a celosvětové oteplování. Tyto skutečnosti byly reflektovány v Zelené dohodě pro Evropu, která je velmi komplexním a ambiciózním strategickým programem, jak problematiku klimatu řešit.

V poslední kapitole se autor věnoval vývoji stranického přístupu k environmentální politice v rozpětí devíti let, aby pokryl období před COP21 a EGD i období po představení a závazku implementace těchto dokumentů do národních legislativ. Z důvodu omezeného rozsahu práce autor analyzoval pouze volební programy stran, které úspěšně kandidovaly do PS v letech 2013, 2017 a 2021 a programová prohlášení nastupujících vládnoucích garnitur. V těchto třech obdobích byly do PS zvoleny stejné celky, bylo tedy možné porovnávat jejich programy v letech, přičemž v nich byl analyzován vliv externích proměnných. Deviantní bylo pouze hnutí Úsvit, které po vnitřních problémech ukončilo svou činnost, jeho lídr T. Okamura nicméně vytvořil nové hnutí, se kterým byl do PS v roce 2017 i 2021 zvolen, volební selhání ČSSD a KSČM, které se v roce 2021 do PS nedostaly, z důvodu kontinuity výzkumu byly ale jejich volební programy pro rok 2021 analyzovány. Posledními odchylkami byli Piráti a STAN, kteří v PS nefigurovali ve volebním období 2013 až 2017, v dalších dvou volebních obdobích nicméně zvoleni byli.

Autor si v úvodu práce stanovil čtyři výzkumé otázky: *Jakým způsobem se zkoumané strany profilovaly vůči environmentální politice EU? Do jaké míry se vůči ní zkoumané strany vymezovaly negativně? Do jaké míry zůstaly postoje stran ve zkoumaném období konzistentní? A jak velkou roli hrál Green Deal při formování negativního postoje strany, pokud jej zaujala?*

Většina analyzovaných stran v období 2013-2021 nepovažovala environmentální politiku za prioritní oblast, zaměřovaly se spíše na hospodářský růst, který považovaly za potenciálně ohrožený environmentální politikou EU, nicméně všechny strany oceňovaly

a podporovaly opatření vedoucí k efektivnějšímu čerpání evropských dotací na ochranu životního prostředí a realizaci konkrétních opatření na základě evropských environmentálních směrnic a nestavěly se proti ochraně přírody, snižování odpadů a přiměřenému snižování emisí. Vláda ČSSD, ANO a KDU-ČSL z prvního zkoumaného období, ani vláda ANO a ČSSD ze druhého volebního období neuvedly problematiku životního prostředí ve svých programových prohlášeních jako jednu z priorit, obě vlády se jí nicméně věnovaly. Změna nastala v roce 2021, strany se více rozptýlily a začaly environmentální politiku EU brát buď jako jednu ze svých priorit, nebo jí začaly kritizovat, anebo jí zcela vypustily ze svých volebních programů. Vláda SPOLU a Pirátů a Starostů z roku 2021 se věnovala environmentální politice jako jedné ze svých priorit.

ANO se ve volebním období 2013-2017 vyjadřovalo k environmentální politice víceméně pozitivně, kritizuje ovšem finanční podporu velkých projektů fotovoltaických elektráren s neprůhlednou vlastnickou strukturou, obnovitelné zdroje energie podporuje jen za podmínky vysoké efektivity, omezit spalování uhlí chce jen částečně a je pro spalování odpadů. Hovoří ovšem o větší harmonizaci české legislativy s tou evropskou. V dalších obdobích se environmentální politice věnuje čím dál tím více a obsáhleji, a v prohlášení z roku 2021 se dokonce zavazuje plnit závazky z Pařížské dohody i EGD. Postoj ANO se v průběhu let proměnil, a to v pozitivním směru.

V případě ČSSD se zájem o environmentální politiku naopak vytrácí. Ve svém vyjádření z roku 2013 se poměrně zevrubně věnují problematice jak životního prostředí, tak i energetice, odpadovému hospodářství atd., v programu z roku 2017 v oblasti energetiky podporují hlavně rozvoj jaderné energie a energii z obnovitelných zdrojů jen okrajově a k otázce životního prostředí zmiňují jen několik bodů. V roce 2021 se v předvolebním programu vytratila otázka životního prostředí a environmentální politiky zcela. Přístup ČSSD se výrazně změnil, ale spíše než negativním směrem se problematika vypustila a ČSSD v novém programu zaujala neutrální postoj.

KDU-ČSL se v obou obdobích, ve kterých kandidovala samostatně, projevuje velice pozitivním postojem jak k otázkám životního prostředí, tak i k environmentální politice EU, jelikož se vyjadřuje, že nové české normy by měly být v souladu s normami evropskými. Postoj samostatně stojící KDU-ČSL zůstává ve sledovaném období konstantní.

Strana KSČM se ve svých prohlášeních v prvních dvou sledovaných obdobích vyjadřuje ve spojitosti s environmentální politikou EU a problematikou životního prostředí víceméně pozitivně a sleduje obecné trendy, přestože poměrně chaoticky a neuspořádaně. V roce 2021 ve svém programu apel na klima a životní prostředí klesá, zmíněno je pouze několik bodů a KSČM vůbec neodkazuje na EU a EGD. Přístup k environmentální politice EU se postupem času spíše neutralizuje.

Poměrně markantní změnu lze sledovat u ODS, která se v prvním programu vyjadřuje na adresu unijní environmentální politiky poměrně kriticky, vymezuje se proti přílišné ochraně přírody omezující svobody lidí, hovoří o rozumných pravidlech NP, které snoubí ochranu s přiměřeným rozvojem obcí, a vystupují proti závazkům většího využívání obnovitelných zdrojů, a to kvůli struktuře české ekonomiky založené na průmyslu s vysokou spotřebou energie, pro nějž není nestabilita obnovitelných zdrojů vhodná. V programu z roku 2017 již opouští kritické stanovisko a zaujímají spíše rezervovanější, konzervativní postoj. Zmiňují, že je vhodné podrobovat požadavky EU analýze dopadu na hospodářství a životní prostředí v ČR, a obnovitelné zdroje jsou ochotni podporovat, pokud jsou konkurenceschopné. Jejich postoj se v průběhu let změnil v pozitivním směru.

Piráti i STAN stály v PS samostatně ve zkoumaném období jen jednou, nelze proto zhodnotit jejich konzistentnost. V roce 2017 se Piráti environmentální politice věnovali poměrně stručně, jejich přístup byl ovšem pozitivní. STAN také environmentální oblast neprobíral nijak zevrubně, objevuje se u nich nicméně rezervovaný postoj jak k obnovitelným zdrojům energie, které považují za nestabilní a zvyšující cenovou hladinu energií, tak se i nestaví negativně vůči fosilním palivům, dokonce zmiňují, že pokud by to bylo z geopolitického hlediska nutné, nebránili by se i prolomení těžebních limitů uhlí.

Strana SPD v prvním zkoumaném období ještě neexistovala a její předchůdce Úsvit nemá dohledatelný program, analyzována jsou proto jen dvě období. Mezi lety 2017 a 2021 se v programu SPD neobjevuje ani zmínka o ochraně přírody a environmentální politice, SPD nicméně vyjadřuje své euroskeptické myšlenky. Ve volebním programu do voleb 2021 se vymezují tvrdě euroskepticky vůči EU jako celku a jednotlivým politikám, zelenou politiku EU, EGD a závazek klimatické neutrality explicitně odmítají, kritizují rozvoj elektromobility, staví se proti odklonu od uhlí, negativně se vymezují i vůči větším projektům elektráren na obnovitelné zdroje, nicméně souhlasí s mnohými přístupy

v oblasti životního prostředí. Postoj k environmentální politice se objevuje až v roce 2021, ve zkoumaném období je ovšem přístup k EU konstantní, a to tvrdě euroskeptický.

TOP 09 je podobně jako KDU-ČSL velice pozitivní jak k EU, tak i k její environmentální politice. V roce 2013 ve svém programu zevrubně rozebírají různé oblasti environmentální politiky, a dokonce přijímají podíl odpovědnosti při řešení globálních klimatických problémů, podporují i obnovitelné zdroje energie, které by ovšem neměly být nepřiměřeně zvýhodňovány. V programu z roku 2017 řeší širokou paletu témat, jako jsou čisté zdroje energie, omezení emisí, zlepšení stavu krajiny a šíření chráněných území. Jejich přístup je konstantní, a pozitivní vůči EU.

Nakonec přichází řada na dvě volební koalice, které spojují poměrně rozdílné aktéry. V koalici SPOLU se nachází dvě strany, které jsou jak k EU, tak i k environmentální problematice pozitivně nakloněny, a strana, která se vymezovala vůči politice životního prostředí kriticky, minimálně rezervovaně. Výsledkem je programové prohlášení, které se k environmentální politice EU staví téměř bez výtek pozitivně, a dokonce EGD označuje jako příležitost k modernizaci české ekonomiky. Objevuje se tak pokračování pozitivního přístupu KDU-ČSL a TOP 09, a výrazná změna postoje u ODS. U koalice Pirátů a Starostů se v návaznosti na EGD environmentální problematika rozebírá velice důkladně a podrobně, a vytrácí se nejistota STANu ve výše zmíněných oblastech. Dochází tak opět k pozitivnímu vývoji.

Strany lze nejlépe rozčlenit dle typologie N. Contiho, jelikož se i v této práci jedná o výzkum s národní rovinou stranické soutěže. Většinu zkoumaných stran ve zvoleném období lze označit za měkké euroskeptiky až funkční europeanisty, kteří podporují evropskou integraci kvůli službě domácím zájmům či stranickému zájmu odlišnému od integrace. V tomto případě nesledují cíl ochrany klimatu a boj s globálním oteplováním, jako spíše zisk značných prostředků z dotací. Do této kategorie lze zařadit hnutí ANO, KSČM, ODS, STAN i Piráty. KDU-ČSL a TOP 09 lze označit jako identitární europeanisty, je možné u nich pozorovat snahu o prohloubení evropské integrace, a to i za cenu určitých nákladů. SPD je jasným příkladem tvrdého euroskepticismu, jelikož zpochybňuje celou podstatu EU, nechce nijak přispět k překonání jejich problémů, integrační proces odmítá a chce z Unie vystoupit. A nakonec ČSSD se v průběhu let vyvinulo do zdánlivě neutrální pozice, jelikož nemá v tomto případě žádný jasný postoj k environmentální politice a není to pro ni prioritní téma.

Téma EGD je velice aktuální a nevyprázdněné, jelikož mnohé práce vytrhávají jednotlivé kapitoly z kontextu, což pak narušuje celistvost pochopení. Problémovým aspektem je nemožnost objektivního prozkoumání dodržování a provádění kroků k naplnění slibů uvedených ve volebních programech a programových prohlášeních. Velice zajímavým a přínosným by bylo další zkoumání volebních prohlášení a programových prohlášení a jejich proměn v letech, stejně jako konfrontace předvolebních slibů s fakty na konci volebního období, a to nejenom v oblasti životního prostředí.

SEZNAM PRAMENŮ A LITERATURY

Prameny

ANO 2011. (2013, 22. září). Resortní volební program ANO. *Parlamentní listy.* Dostupné https://www.parlamentnilisty.cz/politika/politici-volicum/Resortni-volebni-program-ANO-286624

ANO 2011. (2017). *Teď nebo nikdy: Ten jediný program, který potřebujete.* Dostupné z https://www.anobudelip.cz/file/edee/2017/09/program-hnuti-ano-pro-volby-do-poslanecke-snemovny.pdf

ANO 2011. (2021). *Až do roztrhání těla! Ten jediný program, který potřebujete. Jako vždy.* Dostupné z https://www.anobudelip.cz/file/edee/2021/ano-volebni-program.pdf

ANO 2011 & ČSSD. (2018). *Programové prohlášení vlády České republiky.* Dostupné z https://www.vlada.cz/assets/jednani-vlady/programove-prohlaseni/Programove-prohlaseni-vlady-cerven-2018.pdf

CAN Europe. (2022, 28. března). *We are fighting dangerous climate change, following scientific findings.* Dostupné z https://caneurope.org

Český statistický úřad. (2017, 22. listopad). Volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky konané ve dnech 20. 10. – 21. 10. 2017. *Volby.cz*. Dostupné z https://www.volby.cz/pls/ps2017nss/ps?xjazyk=CZ

ČSSD. (2013). *Prosadíme dobře fungující stát.* Dostupné z http://www.cssd.cz/data/files/volebni_program.pdf

ČSSD. (2017a). *Dobrá země pro život: Hlavní priority programu ČSSD pro volby 2017.* Dostupné z https://www.cssd.cz/data/files/30catero-a4-2.pdf

ČSSD. (2017b). *Dobrá země pro život: Volební program ČSSD pro volby 2017.* Dostupné z https://www.cssd.cz/data/files/program-210x210-seda.pdf

ČSSD. (2021). *Desatero ČSSD pro volby do Poslanecké sněmovny 2021.* Dostupné z https://www.cssd.cz/data/files/desatero-c-ssd-pro-volby-do-poslanecke-sne-movny-2021.pdf

ČSSD, ANO 2011 & KDU-ČSL. (2014). *Koaliční smlouva mezi ČSSD, hnutím ANO 2011 a KDU-ČSL na volební období 2013-2017.* Dostupné z https://www.vlada.cz/assets/media-centrum/dulezite-dokumenty/koalicni_smlouva.pdf

Energetický regulační úřad. (2005). *Roční zpráva o provozu ES ČR 2004.* Dostupné z https://www.eru.cz/documents/10540/462820/Rocni_zprava_provoz_ES_2004.pdf/b272faf3-da16-40f6-93b4-c33ee7bef039

Energetický regulační úřad. (2020). *Roční zpráva o provozu elektrizační soustavy České republiky za rok 2020.* Dostupné z https://www.eru.cz/documents/10540/6616306/Rocni_zprava_provoz_ES_2020.pdf/edc0cb03-700a-43a7-8c08-a1ccb3f2d173

EU. (n. d.). *NextGenerationEU: Make it Real.* Dostupné z https://europa.eu/next-generation-eu/index_en

EUR-Lex. (2011). Šestý akční program pro životní prostředí. *EUR-Lex.* Dostupné z https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=LEGISSUM%3Al28027

Eurobarometer 91.5. (2019). *The 2019 Post-Electoral Survey: Have European elections entered a new dimension?* Dostupné z ttps://www.europarl.europa.eu/at-your-service/files/be-heard/eurobarometer/2019/post-election-survey-2019-complete-results/report/en-post-election-survey-2019-report.pdf

European Comission. (2000, 9. únor). *White paper on environmental liability.* Dostupné z https://ec.europa.eu/environment/legal/liability/pdf/el_full.pdf

European Comission. (2019, 11. prosinec). *Communication from the Comission: The European Green Deal.* Dostupné z https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=COM%3A2019%3A640%3AFIN

European Comission. (2020, 14. říjen). *Renovation Wave: Doubling the renovation rate to cut emissions, boost recovery and reduce energy poverty.* Dostupné z https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_20_1835

European Comission. (2021, 12. května). *Pathway to a Healthy Planet for All. EU Action Plan: ‚Towards Zero Pollution for Air, Water and Soil'.* Dostupné z https://ec.europa.eu/environment/pdf/zero-pollution-action-plan/communication_en.pdf

European Comission. (n. d.). *Farm to Fork strategy.* Dostupné z https://ec.europa.eu/food/horizontal-topics/farm-fork-strategy_cs

European Council & Council of the European Union. (2022a, 21. březen). *European Green Deal.* Dostupné z https://www.consilium.europa.eu/en/policies/green-deal/

European Council & Council of the European Union. (2022b, 25. březen). *Fit for 55.* Dostupné z https://www.consilium.europa.eu/en/policies/green-deal/fit-for-55-the-eu-plan-for-a-green-transition/

European Parliament. (2019, 29. listopad). *The European Parliament declares climate emergency.* Dostupné z https://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20191121IPR67110/the-european-parliament-declares-climate-emergency

Eurostat. (2022a, 4. duben). *General government expenditure by function.* Dostupné z https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/GOV_10A_EXP__custom_2452504/default/map?lang=en

Eurostat. (2022b, 4. duben). *Greenhousegas emission per capita.* Dostupné z http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=t2020_rd300&lang=en

Eurostat. (2022c, 1. únor). *Share of energy from renewable sources.* Dostupné z https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/NRG_IND_REN__custom_1934914/bookmark/table?lang=en&bookmarkId=c8f7f73e-f9a2-4f42-af05-d6e19ad99cb5

Evropská komise. (2003, 5. listopad). *Comoprehensive monitoring report on the Czech Reoublic's preparations for membership.* Dostupné z https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/system/files/2016-12/cmr_cz_final_en.pdf

Evropská komise. (n.d.). *Legal Enforcement: Statistics on environmental infringements.* Dostupné z https://ec.europa.eu/environment/legal/law/statistics.htm

Evropská komise. (2020, 20. květen). *Strategie EU v oblasti biologické rozmanitosti do roku 2030.* Dostupné z https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?qid=1590574123338&uri=CELEX%3A52020DC0380

Fridays for Future. (2022, 28. března). *It's a movement!* Dostupné z https://fridaysforfuture.org

Green 10. (2022, 28. března). *The Green 10.* Dostupné z https://green10.org

Intergovernmental Panel on Climate Change. (2019). *Global warming of 1,5 °C.* Dostupné z

https://www.ipcc.ch/site/assets/uploads/sites/2/2019/06/SR15_Full_Report_High_Res.pdf

KDU-ČSL. (2013). *Volební program KDU-ČSL 2013-2017: Dáme zemi do pořádku.* Dostupné z https://www.kdu.cz/getattachment/6089d21c-eba3-4e8e-b390-1b922500af73/program.aspx

KSČM. (2013). *Program pro budoucnost.* Dostupné z https://www.kscm.cz/sites/default/files/soubory/Program%20KSČM/Volebni_program_KSCM_pro_volby_do_PS_PCR_2013.pdf

KSČM. (2017). *Jsme váš hlas! Mír ve světě, spravedlnost a bezpečí doma.* Dostupné z https://www.kscm.cz/sites/default/files/soubory/Program%20KSČM/volebni_program_kscm_pro_volby_do_ps_pcr_2017.pdf

KSČM. (2021, 29. červen). *Pět priorit pro volby do PS PČR 2021.* Dostupné z https://www.kscm.cz/cs/nase-strana/program

Leyen, U. v. d. (2019). *A Union thath strives for more: My agenda for Europe.* Dostupné z https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/political-guidelines-next-commission_en_0.pdf

ODS. (2013). *Volební program: #Volím_pravici*. Dostupné z https://www.ods.cz/docs/programy/volebni-program-2013.pdf

ODS. (2017). *Silný program pro silné Česko.* Dostupné z https://www.ods.cz/docs/volby2017/Program-ODS-2017-web.pdf

Oxford English Dictionary. (2022, březen) Eurosceptic/Euroskeptic, adj. and n. *Oxford English Dictionary.* Dostupné z https://www.oed.com/view/Entry/269632

Piráti. (2017). *Volební program černé na bílém pro volby 2017 do Poslanecké sněmovny.* Dostupné z https://www.pirati.cz/assets/pdf/program_cerne_na_bilem.pdf

Piráti a Starostové. (2021). *Programové priority pro parlamentní volby 2021: Vraťme zemi budoucnost.* Dostupné z https://www.pirati.cz/assets/pdf/PROGRAM_Pirati_a_Starostove.pdf

Programy do voleb. (2021a). KSČM: Volební program. *Programy do voleb 2021.* Dostupné z https://2021.programydovoleb.cz/strana/komunisticka-strana-cech-a-moravy/volebni-program

Programy do voleb. (2021b). SPD: Volební program. *Programy do voleb 2021.* Dostupné z https://2021.programydovoleb.cz/strana/svoboda-a-prima-demokracie---spd/volebni-program#zemedelstvi-lesnictvi-a-venkov

Rada EU. (2021) *Rada přijala osmý akční program pro životní prostředí.* Dostupné z https://www.consilium.europa.eu/cs/press/press-releases/2022/03/29/council-adopts-8th-environmental-action-programme/

SPD. (2017). *Volební program 2017: Demokracii a svobodu – Už nikdy o nás bez nás.* Dostupné z https://www.spd.cz/tomio-okamura-volebni-program-hnuti-spd-2017/

SPOLU. (2021). *SPOLU dáme Česko dohromady.* Dostupné z https://www.spolu21.cz/assets/documents/program/program.pdf

SPOLU & Piráti a Starostové. (2022). *Programové prohlášení vlády České republiky.* Dostupné z https://www.vlada.cz/assets/jednani-vlady/programove-prohlaseni/programove-prohlaseni-vlady-Petra-Fialy.pdf

Standard Eurobarometer 69. (2008). *Standard Eurobarometer 69: Public opinion in the European Union.* Dostupné z https://europa.eu/eurobarometer/api/deliverable/download/file?deliverableId=46336

Standard Eurobarometer 84. (2015). *Standard Eurobarometer 84: Public opinion in the European Union.* Dostupné z https://europa.eu/eurobarometer/api/deliverable/download/file?deliverableId=53266

Standard Eurobarometer 86. (2016). *Standard Eurobarometer 86: Public opinion in the European Union.* Dostupné z https://europa.eu/eurobarometer/api/deliverable/download/file?deliverableId=59418

Standard Eurobarometer 88. (2017). *Standard Eurobarometer 88: Public opinion in the European Union.* Dostupné z https://europa.eu/eurobarometer/api/deliverable/download/file?deliverableId=64062

Standard Eurobarometer 90. (2018). *Standard Eurobarometer 90: Public opinion in the European Union.* Dostupné z https://europa.eu/eurobarometer/api/deliverable/download/file?deliverableId=67763

Standard Eurobarometer 91. (2019). *Standard Eurobarometer 91: Public opinion in the European Union.* Dostupné z https://europa.eu/eurobarometer/api/deliverable/download/file?deliverableId=70922

Standard Eurobarometer 92. (2019). *Standard Eurobarometer 92: Public opinion in the European Union.* Dostupné z https://europa.eu/eurobarometer/api/deliverable/download/file?deliverableId=71659

Standard Eurobarometer 93. (2020). *Standard Eurobarometer 93: Public opinion in the European Union.* Dostupné z https://europa.eu/eurobarometer/api/deliverable/download/file?deliverableId=73669

Standard Eurobarometer 95. (2021). *Standard Eurobarometer 95: Public opinion in the European Union.* Dostupné z https://europa.eu/eurobarometer/api/deliverable/download/file?deliverableId=76725

The Treaty of Rome. (1957). *The Treaty of Rome.* Dostupné z https://netaffair.org/documents/1957-rome-treaty.pdf

Treaty on European Union. (1992). *Treaty on European Union.* Dostupné z https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:11992M/TXT&from=en

TOP 09. (2013). *Víme, kam jdeme.* Dostupné z https://www.top09.cz/files/soubory/volebni-program-2013-do-poslanecke-snemovny_894.pdf

TOP 09. (2017). *Volební program: Úspěšná země – odolná společnost.* Dostupné z https://www.top09.cz/files/soubory/volebni-program-2017-do-poslanecke-snemovny_1717.pdf

United Nations Climate Change. (n.d.) *The Paris Agreement.* Dostupné z https://unfccc.int/process-and-meetings/the-paris-agreement/the-paris-agreement

Úřad vlády České republiky. (2017). *Vláda Bohuslava Sobotky 2014-2017.* Dostupné z https://www.vlada.cz/assets/media-centrum/aktualne/Vlada-Bohuslava-Sobotky-2014_2017.pdf

Literatura

Andrade, J. C. S. & Puppim de Oliveira, J. A. (2015). The Role of the Private Sector in Global Climate and Energy Governance. *Journal of Business Ethics* 130(2), 375-387.

Baun, M. & Marek, D. (2013). Implementace environmentální politiky EU v České republice: problémy s dodržováním práva? *Politologický časopis* 20(3), s. 236-257.

Dostupné z https://www.politologickycasopis.cz/userfiles/file/2013/3/Polcas_2013_3_pp_236_257.pdf

Baxter, P. & Jack, S. (2008). Qualitative Case Study Methodology: Study Design and Implementation for Novice Researchers. *The Qualitative Report* 13(4), 544-559.

BBC. (2019, 27. květen). European elections 2019: Power blocs lose grip on parliament. *BBC.* Dostupné z https://www.bbc.com/news/world-europe-48417744

Bock, P. (2020, 5. března). Greta Thunberg says EU law to tackle climate change is ‚surrender'. *Euro News.* Dostupné z https://www.euronews.com/my-europe/2020/03/04/greta-thunberg-in-brussels-as-eu-unveils-green-deal-plan-for-carbon-neutrality

Bonde, J. P. (2009). *The Lisbon Treaty: The Readable Version.* Notat Grafisk: Foundation for EU Democracy.

Burns, Ch. (2021). European Parliament. In A. Jordan & V. Gravey (Eds.), *Environmental Policy in the EU: Actors, Institutions and Processes.* New York: Routledge

Bürgin, A. (2021). The European Comission. In A. Jordan & V. Gravey (Eds.), *Environmental Policy in the EU: Actors, Institutions and Processes*. New York: Routledge.

Conti, N. (2003). *Party Contestation of the Political Space and the European Issue: The Attitudes to EU of the Italian Parties (1994-2002)* (Disertační práce). University of Siena. Dostupné z https://web.archive.org/web/20041101120410/www.essex.ac.uk/ecpr/events/generalconference/marburg/papers/15/3/Conti.pdf

ČT24. (2013, 26. října). VOLBY 2013: ČSSD vyhrála, důvodů k radosti ale moc nemá. *ČT24.* Dostupné z https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/1069425-volby-2013-cssd-vyhrala-duvodu-k-radosti-ale-moc-nema

ČT24. (2021, 10. říjen). ANALÝZA: SPOLU zvítězilo na počet hlasů, ANO na počet mandátů. Proč ten rozdíl? *ČT24.* Dostupné z https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/3383990-analyza-spolu-zvitezilo-na-pocet-hlasu-ano-na-pocet-mandatu-proc-ten-rozdil

Eibl, O. (2014). Analýza volebních programů. In V. Havlík et al. (Eds.), *Volby do Poslanecké sněmovny 2013.* Brno: Masarykova univerzita.

Eibl, O. & Dostálová, V. (2019). Volební programy stran a jejich analýza. In O. Eibl & M. Gregor et al. (Eds.), *Volby do poslanecké sněmovny v roce 2017.* Brno: Masarykova univerzita.

Fetting, C. (2020). The European Green Deal. *European Sustainable Development Network.* Dostupné z https://www.esdn.eu/fileadmin/ESDN_Reports/ESDN_Report_2_2020.pdf

Flood, Ch. & Soborski, R. (2018). Euroscepticism as ideology. In B. Leruth, N. Startin & S. Usherwood (Eds.), *The Routledge Handbook of Euroscepticism.* New York: Routledge.

Florence School of Regulation. (2019). The EU's response to the Climate Emergency: The Green Deal. *FSR EUI.* Dostupné z https://fsr.eui.eu/the-eus-response-to-the-climate-emergency-the-green-deal/

Frédéric, S. (2019, 12. prosinec). EU Comission unveils ‚European Green Deal': The key points. *Euractiv.* Dostupné z https://www.euractiv.com/section/energy-%20environment/news/eu-commission-unveils-european-green-deal-the-key-points/

Gonzalez, C. (2021. 9. červenec). POLITICO EU Influence: Green deal lobbying – Return of the Bubble – Transparent texting. *POLITICO.* Dostupné z https://www.politico.eu/newsletter/politico-eu-influence/politico-eu-influence-green-deal-lobbying-return-of-the-bubble-transparent-texting/

Halmaghi, E. E. (2016). Environmental Action Programmes of the European Union – Programmes Supporting the Sustainable Development Strategy of the European Union. *Scientific Bulletin* 21(2), 87-90.

Hrbková, K. (2019). Nová Evropská komise. *Policy paper Institut pro politiku a společnost.* Dostupné z https://www.politikaspolecnost.cz/wp-content/uploads/2019/09/Nová-Evropská-komise-IPPS.pdf

Hynčica, P., Maškarinec, P. & Novotný, L. (2016). *Euroskepticismus ve střední Evropě.* Praha: Academia.

Jančářová, I. & Vomáčka, V. (2015). Sedmý akční program pro životní prostředí – obr na nejistých nohách. *České právo životního prostředí* 15(1), 61-110. Dostupné z https://www.cspzp.com/dokumenty/casopis/cislo_37.pdf

Jordan, A. (2005). *Environmental Policy in the European Union: „Actors, Institutions and Processes".* London: EarthScan.

Kaniok, Petr. (2006). *Evropeanisté, eurogovernmentalisté a euroskeptici: reflexe euroskepticismu a jeho stranických projevů* (Disertační práce). Masarykova univerzita, Brno.

Knill, Ch. & Liefferink, D. (2021). The establishment of EU environmental policy. In A. Jordan & V. Gravey (Eds.), *Environmental policy in the EU: Actors, Institutions and Processes* (s. 13-32). New York: Routledge.

Kopecký, P. & Mudde, C. (2002). The Two Sides of Euroscepticism: Party Positions on European Integration in East Central Europe. *European Union Politics* 3(3), 297-326. Dostupné z https://www.researchgate.net/publication/249733511_The_Two_Sides_of_EuroscepticismParty_Positions_on_European_Integration_in_East_Central_Europe

Kořan, M. (2008). Jednopřípadová studie. In. P. Drulák et al. (Eds.), *Jak zkoumat politiku: Kvalitativní metodologie v politologii a mezinárodních vztazích.* Praha: Portál.

Krämer, L. (2021). The Court of Justice of the European Union. In A. Jordan & V. Gravey (Eds.), *Environmental policy in the EU: Actors, Institutions and Processes* (s. 13-32). New York: Routledge.

Kropáček, J. (2022, 2. ledna). Jak Česko znečišťuje ovzduší: Srovnání se zeměmi EU ukazuje překvapivé pořadí. *Aktuálně.cz.* Dostupné z https://zpravy.aktualne.cz/zahranici/jak-cesko-znecistuje-ovzdusi-srovnani-se-zememi-eu/r~f0c6988a913d11eb8335ac1f6b220ee8/

Kurrer, Ch. (2021). Environment Policy: General Principles and Basic Framework. *Fact Sheets on the European Union – 2021.* Dostupné z https://www.europarl.europa.eu/ftu/pdf/en/FTU_2.5.1.pdf

Leconte, C. (2010). *Understanding Euroscepticism.* London: Palgrave Macmillan.

Lenschow, A. (2005). Environmental Policy. In H. Wallace, W. Wallace & M. A. Pollack (Eds.), *Policy-Making in the European Union* (s. 305-328). Oxford: Oxford University Press.

Lewis, J. (2019). The European Council and the Council of the European Union. In M. Cini & N. P. S. Borragán (Eds.), *European Union Politics.* Oxford: Oxford University Press.

Marek, D. & Baun M. (2010). *Česká republika a Evropská unie.* Brno: Barrister & Principal.

Mareš, J. (2015). Tvorba případových studií pro výzkumné účely. *Pedagogika* 65(2), 112-142. Dostupné z https://pages.pedf.cuni.cz/pedagogika/?attachment_id=11271&edmc=11271

Mathis, Ch. F. (2016). European environmental policy. *Encyclopédie d'histoire numérique de l'Europe.* Dostupné z https://ehne.fr/en/node/12434

Nicolás, E. S. (2020, 24. červen). East vs West split in EU on higher Green Deal target. *EUobserver.* Dostupné z https://euobserver.com/green-economy/148738

O'Neill, K. (2009). *The Environment and International Relations.* Cambridge: Cambridge University Press.

Ohliger, T. (2017). Politika životního prostředí: Obecné zásady a základní rámec. *Fakta a čísla o Evropské unii – 2017.* Dostupné z https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/fiches_techniques/2013/050401/04A_FT(2013)050401_CS.pdf

Outlý, J. et al. (2011). *Prosazování národních zájmů členských zemí EU: Česká republika, Maďarsko, Polsko, Slovensko a Slovinsko.* Olomouc: Univerzita Palackého Olomouc.

Papadakis, E. (2002). Challenges for Global Environmental Diplomacy in Australia and the European Union. *National Europe Centre Paper No. 21.* Dostupné z https://openresearch-repository.anu.edu.au/bitstream/1885/41009/3/papadakis.pdf

Pokorný, J. (2013, 23. října). ANO mění program za pochodu. Vylepšujeme, hájí změny Babiš. *iDnes.* Dostupné z https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/babisovo-ano-stale-meni-program.A131022_201923_domaci_zt

Taggart, P. (1998). A touchstone of dissent: Euroscepticism in contemporary Western European party systems. *European Journal of Political Research* 33(3), 363-388.

Taggart, P. & Szczerbiak, A. (2002). *The Party Politics of Euroscepticism in EU Member and Candidate States*. SEI Working Paper No 51. Brighton: Sussex European Institute. Dostupné z https://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.692.253&rep=rep1&type=pdf

Taggart, P., Szczerbiak, A. (2008). Introduction: Opposing Europe? The Politics of Euroscepticism in Europe. In. P. Taggart & A. Szczerbiak (Eds.), *Opposing Europe? The Comparative Party Politics of Euroscepticism* (s. 1-15). New York: Oxfor University Press.

Tagliapietra, S. & Veugelers, R. (2021). Fostering the Industrial Component of the European Green Deal. *Intereconomics* 56(6), 305-310.

Tamma, P., Schaart E. & Gurzu A. (2019, 11. prosinec). Europe's Green Deal plan unveiled. *Politico.* Dostupné z https://www.politico.eu/article/the-commissions-green-deal-plan-unveiled/

Wurzel, R. K. W. (2021). The Council, European Council and member states. In A. Jordan & V. Gravey (Eds.), Environmental Policy in the EU: Actors, Institutions and Processes. New York: Routledge.

Wurzel, R. K. W., Liefferink D. & Di Lullo. (2019). The European Council, the Council and the Member States: changing environmental leadership dynamics in the European Union. *Environmental Politics* 28(2), 248-270.

Yin, R. K. (2009). *Case Study Research: Design and Methods*. Los Angeles: SAGE Publications, Inc.

Yin, R. K. (2018). *Case study research and applications: design and methods.* Los Angeles: SAGE Publications, Inc.

Zpěváčková, B. (2018, 12. červenec). Druhá Babišova vláda má důvěru sněmovny. *Novinky.* Dostupné z https://www.novinky.cz/domaci/clanek/druha-babisova-vlada-ma-duveru-snemovny-196270

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

ANO 2011	Akce nespokojených občanů 2011
AP	Akční program
CAN	Climate Action Network
CAN Europe	Climate Action Network Europe
CBAM	Carbon Border Adjustment Mechanism, Mechanismus úpravy uhlíkových hranic
CO_2	Oxid uhličitý
COP21	Konference OSN o změně klimatu v Paříži 2015
COP25	Konference OSN o změně klimatu v Madridu 2019
ČOV	Čistírna odpadních vod
ČR	Česká republika
ČSR	Československá republika
DPH	Daň z přidané hodnoty
EGD	European Green Deal, Zelená dohoda pro Evropu
EGDIP	The European Green Deal Investment Plan, Investiční plán EGD
EHS	Evropské hospodářské společenství
EK	Evropská komise
EP	Evropský parlament
EPP	European People's Party, Evropská lidová strana
ER	Evropská rada
ES	Evropská společenství
ESD	Evropský soudní dvůr
EU	Evropská unie
EU ETS	EU Emissions Trading System, Systém EU pro obchodování s emisemi

F2F	Farm to Fork, Od zemědělce ke spotřebiteli
GŘ CLIMA	Generální ředitelství pro oblast klimatu
GŘ ENV	Generální ředitelství pro životní prostředí
GUE/NGL	Gauche unitaire européenne/Gauche verte nordique, Evropská sjednocená levice a Severská zelená levice
HDP	Hrubý domácí produkt
HoD	House of Deputies, Poslanecká sněmovna
ID	Identita a demokracie
JEA	Jednotný evropský akt
KDU-ČSL	Křesťansko-demokratická unie – československá strana lidová
LNG	Liquified Natural Gas, Zkapalněný zemní plyn
LULUCF	Land Use, Land-Use Change and Forestry, Využití půdy, změny ve využívání půdy a lesnictví
MHD	Městská hromadná doprava
MŽP	Ministerstvo životního prostředí
NATO	North Atlantic Treaty Organization, Severoatlantická aliance
NP	Národní park
ODS	Občanská demokratická strana
OSN	Organizace spojených národů
Piráti	Česká pirátská strana
Piráti a Starostové	Koalice České pirátské strany a Starostů a nezávislých
PS	Poslanecká sněmovna
REU	Rada Evropské unie
RŽP	Rada pro životní prostředí
S&D	Progressive Alliance of Socialists and Democrats, Pokrokové spojenectví socialistů a demokratů
SPOLU	Koalice ODS, TOP 09 a KDU-ČSL

STAN	Starostové a nezávislí
SRP	Společná rybářská politika
SZP	Společná zemědělská politika
TWN	Third World Network
TOP 09	Tradice, odpovědnost, prosperita 2009
Úsvit	Úsvit přímé demokracie Tomia Okamury
WWF	World Wildlife Fund, Světový fond na ochranu přírody

ABSTRAKT

Bakalářská práce se zabývá environmentální politikou EU a postojům českých stran vůči této dimenzi politiky. Za cíl má analyzovat, jak se strany profilují vůči environmentální politice EU, do jaké míry jsou jejich postoje negativní, zda jsou konstantní a jak velkou roli hrál EGD při formování postojů. Výzkum je veden dle typologie N. Contiho, autor si proto za cíl klady vyzkoumat, jestli se strany chovají dle této typologie.

Práce je dělena na čtyři kapitoly. První kapitola se zabývá teoretickými konceptualizacemi euroskeptických postojů a představuje rozšířené typologie. Analytická část je tvořena zbývajícími kapitolami, které se zaměřují na environmentální politiku EU, její historii, obecné zásady, právní rámec, její aktéry a vztah ČR k ní. Dále se autor věnuje EGD, cestě k němu a jeho principy, cíli a prioritami. A poslední kapitola rozebírá volby do PS v letech 2013, 2017 a 2021 a analyzuje volební programy stran, které v těchto letech byly zvoleny do PS. Na základě zjištěných informací je pak možné zodpovědět položené výzkumné otázky.

Klíčová slova: Euroskepticismus, politické strany, environmentální politika, Evropská unie, Zelená dohoda pro Evropu

ABSTRACT

The bachelor thesis deals with the EU environmental poliy and the attitudes of Czech parties towards this dimension. The aim is to analyse how those parties profile themselves towards the EU environmental policy, to what extent their attitudes are negative, whether their position is costant and how big role the EGD played in shaping their attitudes. The research is conducted according to N. Conti's typology and the author aims to test whether the parties behave according to this typology.

The thesis is divided into four chapters. The first chapter deals with theoretical conceptualizations of Eurosceptic attitudes and presents widespread typologies. The analytical part is made up of the remaining chapers, which focus on EU environmental policy, its history, general principles, legal framework, its actors and the relation of the Czech republic to it. Then the author discusses the EGD, the path to it and its principles, objectives and priorities. And the last chapter analyses the 2013, 2017 and 2021 elections to the House of Deputies (HoD) and analyses the electoral programmes of the parties elected to HoD in those years. Based on the information found, i tis then possible to answer the research questions.

Key words: euroscepticism, political parties, environmental policy, European Union, European Green Deal